

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΓ'

ΑΘΗΝΑΙ ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19

16 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1964

ΑΡΙΘ 2

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΩΣ ΖΩΗ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΝ ΠΡΟΤΥΠΟΝ

Ὁ ἱερεύς, πού εἶναι ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του, δέν περιορίζεται εἰς θεωρητικὴν καὶ ἀφηρημένην διδασκαλίαν τῶν χριστιανικῶν ἰδεωδῶν, ἀλλὰ καὶ παρουσιάζει τὸν ἑαυτόν του ὡς ζῶν πρότυπον καὶ ὑπόδειγμα πρὸς μίμησιν.

Ἡ οὐσία παντός ζῶντος μορφωτικοῦ προτύπου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο συνδυάζει εἰς τὸν ἑαυτόν του ἀρμονικῶς τὸ ἀξιολογικὸν καὶ τὸ ὄντολογικὸν στοιχεῖον, δοθέντος ὅτι εἰς τὴν προσωπικότητά του ἡ ἀξία καὶ τὸ ἰδεῶδες γίνονται πραγματικότης. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ζωντανὸν πρότυπον ἔχει ἀπαράμιλλον μορφωτικὴν καὶ ἠθοπλαστικὴν δύναμιν. Οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ συναρπασθῇ τις ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων ἀξιών, ὅταν δέν βλέπη ταύτας νὰ ἀκτινοβολῶνται συνεχῶς ἀπὸ ζωντανὰ πρόσωπα καὶ νὰ ἐνσαρκώνωνται εἰς τὴν ζωὴν ἐκλεκτῶν προσωπικοτήτων. Ὅπως, διὰ νὰ γνωρίσῃ τις ἓν χρῶμα, πρέπει νὰ ἴδῃ τὸ χρῶμα τοῦτο νὰ αἰσθητοποιῆται εἰς ἓν ἐγχρωμον ἀντικείμενον (ἄνθος, ὕφαστα κ.λ.π.). ὅπως, διὰ νὰ λάβῃ τις γνῶσιν ἐνὸς γεωμετρικοῦ σχήματος, πρέπει νὰ ἴδῃ αὐτὸ νὰ ὑλοποιῆται λ.χ. εἰς ἓν ἐπιπλόν, κατὰ παρόμοιον τρόπον, διὰ νὰ κατανοῇ τις τὴν ὠραιότητα τῶν ἀνωτέρων ἀξιών, πρέπει νὰ βλέπη ταύτας νὰ ἐνσαρκώνωνται εἰς ζωντανὰ πρότυπα.

Ποῖα δὲ εἶναι τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ ζῶντος μορφωτικοῦ προτύπου; Ἐν πρώτοις τοῦτο ἔχει ἔλκοντα καὶ διαφωτιστικὸν χαρακτῆρα καὶ καθιστᾷ εἰς τοὺς ἄλλους ὀρατὴν τὴν ὠραιότητα τῶν ἰδανικῶν, πού αἰσθητοποιοῦνται εἰς τὸ πρότυπον αὐτό. Ἐπειτα τοῦτο ἔχει παροτρυντικὸν καὶ ἐξυπηρετικὸν σκοπὸν, πού ἐξυπηρετεῖται μὲ τὴν

υπόδειξιν τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν. Τρίτον, τὸ πρότυπον τοῦτο ἔχει ἐνθαρρυντικὸν περιεχόμενον, διότι ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὴν δειλίαν ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ νὰ ἐμφυσῆσῃ εἰς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην, θάρρος καὶ βεβαιότητα διὰ τὴν πνευματικὴν νίκην.

Τὸ κατ' ἐξοχὴν ζῶν πρότυπον, εἰς τὰ ἴχνη τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἀκολουθῆ πᾶς ἱερεὺς, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος καὶ ὡς ἄνθρωπος ἦτο «πεπειραμένος κατὰ πάντα κατ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας» καὶ ἀφῆκεν εἰς ἡμᾶς «ὑπογραμμόν». Διὰ τοῦτο «ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτω περιπατεῖν» (Α' Ἰωάν. β', 6). Τοιοῦτοτρόπως ὁ Χριστὸς ὄχι μόνον εἶναι τὸ ὑπόδειγμα τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν οὐράνιον Πατέρα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξηγήασε ὅλα τὰ ὑλικά καὶ πνευματικά ἀγαθὰ μὲ τὸ προσωπικόν του παράδειγμα. Ὁ Κύριος ἔδωσε τὴν ἀρμόζουσαν σημασίαν εἰς τὰς ὑλικὰς καὶ βιολογικὰς ἀξίας καὶ ὑπῆρξε πρότυπον ὑγιοῦς κοινωνικότητος, συναναστρεφόμενος ἄνθρώπους, θεραπεύων σωματικὰς ἀσθενείας, δεχόμενος προσκλήσεις εἰς γάμον καὶ φιλικὰς ἐστιάσεις, πρᾶγμα ποῦ συντέλεσεν, ὥστε οἱ ἐχθροὶ του νὰ χαρακτηρίζουν αὐτὸν ὡς «φάγον καὶ οἰνοπότην» (Ματθ. α', 19). Πρὸς τούτοις ὁ Κύριος ὑπῆρξεν ὁ σαρκωθείς Λόγος, ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἀπολύτου ἀληθείας, γνώσεως καὶ σοφίας, αὐτὴ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. Ἐπὶ πλέον ὁ Σωτὴρ παρουσιάζεται ὡς ἡ ἀρίστη ἐνσάρκωσις καὶ προβολὴ τῆς ἀξίας τοῦ ὠραίου, τὸ αἰώνιον σύμβολον τῆς «καθολικῆς ὠραιότητος». Αὐτὸς ἐπεσήμανε τὴν ὠραιότητα τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ (Ματθ. ε', 28)· ἐθεώρησεν ὡς «ἔργον καλόν» (Ματθ. κς', 10) τὴν ὑπὸ τῆς γυναικὸς προσφορὰν εἰς αὐτὸν τοῦ πολυτίμου μύρου· ἐτέλεσε τὸν μυστικὸν καὶ ἀποχαιρετιστήριον δεῖπνον ἐντὸς ἡτρεπισμένου καὶ ἐστρωμένου μεγάλου «ἀνωγαίου» (Ματθ. κς', 17—20· Μάρκ. ιδ', 12—17· Λουκ. κβ', 7—13)· ἔφερε πολῦτιμον ἄρραφον χιτῶνα «ἐκ τῶν ἄνωθεν ὕφαντὸν δι' ὄλου» (Ἰωάν. ιδ', 23), ὕφανθέντα ὑπὸ μιᾶς γυναικὸς κ.ο.κ. Ὁ Κύριος καὶ ἐξ ἐπόψεως ἀνθρωπίνης παρουσιάζεται ὡς ὁ «ἀπαράμιλλος ἄνθρωπος», ὡς ἡ συνισταμένη πάσης ἀνθρωπίνης τελειότητος, ὡς τὸ ἀπαράμιλλον μορφωτικὸν ιδεῶδες, ὅπερ πρέπει νὰ ἐμπνέῃ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον παντὸς ἱερέως.

Ἄλλ' ὁ ἱερεὺς ἔπειτα, διὰ νὰ εἶναι ζῶν μορφωτικὸν πρότυπον, πρέπει μὰ μιμῆται καὶ τὴν ζωὴν τῆς Θεομήτορος. Αὕτη διὰ τῶν ὀρθοδόξων λειτουργικῶν κειμένων παρουσιάζεται ἐνώπιον τῶν ὀμμάτων τοῦ ἱερέως ὅχι μόνον ὡς πρότυπον τῆς πραγματοποίησεως τῆς ἰδέας τοῦ «αἰωνίου θήλεος», ἡ ὁποία πρέπει νὰ ἐμπνέη πᾶσαν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ — ἄξιον πρὸς μίμησιν ὑπὸ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν χριστιανῶν — πρότυπον τῆς ζωῆς πίστεως, τῆς βαθείας ταπεινοφοροσύνης, τῆς ἠθικῆς ἀγνότητος καὶ καθαρότητος, τῆς ὑπομονῆς εἰς τὰς θλίψεις, τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης.

Διδακτικὸν ἔπειτα διὰ τὸν ἱερέα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα τῶν ἐκλεκτῶν ἡρώων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τῶν μαρτύρων καὶ ἁγίων. Ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν σχετικῶν ἑορτῶν πάντας τούτους, «ἀνδρας τε ὁμοῦ καὶ γυναῖκας εἰς μέσον προτίθεται, ὡς ἂν διὰ τῆς αὐτῶν μείας καὶ τῶν παλαισμάτων, εὐτυχεστέρους ἡμᾶς πονήσῃ πρὸς τὸ στάδιον, ἔχοντας τοὺς ἐκείνων βίους ὑπογραμμὸν τινα καὶ ὀδηγόν», δοθέντος ὅτι καὶ οὗτοι «τῆς αὐτῆς ἡμῖν φύσεως ἐκοινώνησαν». Ἡ ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἑορτολογίου ὑπομνησκομένη ζωὴ τῶν ἡρώων τῆς πίστεως, ἀσκήσεως καὶ ἀρετῆς ἀφυπνίζει καὶ προάγει τὸ πνευματικὸν αἰσθητήριον τῆς ψυχῆς· συντελεῖ εἰς τὴν προβολὴν τοῦ γνησίου ἀνθρωπιστικοῦ ἰδεώδους· ἐνθαρρύνει τὸν πιστὸν εἰς τὰς πτώσεις του καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ἀπολυτρωτικὸν καὶ σωτηριολογικὸν σχέδιον τοῦ Θεοῦ χρησιμοποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους — παρὰ τὴν ἀσθένειαν, τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὰς πτώσεις αὐτῶν — καὶ κατευθύνει τοὺς ἐξ αὐτῶν συνεργαζομένους μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ «μορφωθῇ ὁ Χριστὸς ἐν αὐτοῖς» (Γαλ. δ', 19). Ὡστε καὶ τὸ παράδειγμα ὅλων τῶν ἁγίων πρέπει νὰ εἶναι ἐντρύφημα καὶ καθημερινὴ μελέτη τοῦ ἱερέως, διὰ νὰ δύναται καὶ οὗτος νὰ εἶναι εἰς τοὺς ἐνορίτας του ζῶν μορφωτικὸν πρότυπον.

Ὁ ἱερεὺς, ἀκολουθῶν εἰς τὰ ἔχνη τοῦ Κυρίου, τῆς Θεομήτορος καὶ τῶν ἁγίων, πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἔχῃ ἀγάπην. Ὡς ἡ πεῖρα τῶν αἰῶνων μαρτυρεῖ, τότε μόνον ἐπιτυγχάνει πᾶσα ποιμαντικὴ ἐργασία, ὅταν συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἐμπράκτου χριστιανικῆς ἀγάπης. Τὸ πῦρ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κυρίως ἔτηξε τοὺς πάγους τῶν εἰδωλολατρικῶν κωνωνίων, καὶ ἐκόμισε τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ πρόην εἰδωλολα-

Ἀναδρομὴ εἰς τὰ περασμένα

Ο ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

Ὁ Παπαφλέσσας καταστενοχωρήθηκε, σὰν ἔμαθε τὸν ἄδικο σκοτωμὸ τοῦ Καρατζᾶ, ποῦ τὸν ἀγαποῦσε πολὺ καὶ ποῦ στάθηκεν ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα στηρίγματα ποῦ ἐπάνω τους πρωτοπερπάτησε καὶ προχώρησε πάρα πέρα ἢ Ἐπανάσταση τοῦ Μωριᾶ.

Κι' ἐθλιβόντανε πολὺ περισσότερον ἀκόμη, γιὰ τὶς φιλονεικίαι καὶ γιὰ τὴν ὀλέθρια διαμάχη, ποῦ εἶχε ξεσπάσει ἀνάμεσα στοὺς προεστοὺς καὶ τὰ λαϊκὰ παλληκάρια, ποῦ μὲ τὸ σπαθὶ τους καὶ τὴν ἐξυπνάδα τους πήρανε θέση ἀρχηγοῦ καὶ πολέμαρχου. Γιατὶ τὸ μεγάλωμα αὐτὸ τῆς δυνάμει τους καὶ τῆς ἐπιρροῆς τους ἀνάμεσα στὰ πλήθη δὲν τὸ βλέπανε καθόλου μὲ καλὸ μάτι οἱ προεστοί. Κι' ὅπως ξέρομε, ἡ διαμάχη αὐτὴ διαμορφώθηκε λίγο ἀργότερα σ' ἀνοικτὸ πόλεμο ἀνάμεσα στοὺς στρατιωτικοὺς καὶ τοὺς πολιτικοὺς κι' ἐκινδύνεψε νὰ θάψη τὸν ἱερὸν ἀγῶνα.

Ζύγιαζεν ὅμως τὰ πράγματα μὲ σύνεση καὶ μ' εὐκρασίαν νοῦ κι' ὁ ρόλος του γινόντανε ὀλοένα κι' ἀποφασιστικώτερος. Ἔνοιωθε καλά, πῶς οἱ προεστοὶ ζητούσανε νὰ πάρουνε στὰ χέρια τους κάθε ἐξουσία καὶ τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν στρατιω-

τρικὰ ἔθνη. Τὸ κήρυγμα διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν χειλέων φαίνεται εἰς πολλοὺς ἀκατανόητον, ἀλλὰ τὸ ἔμπρακτον κήρυγμα τῆς ἀνιδιοτελοῦς χριστιανικῆς ἀγάπης κατανοεῖται ὑπὸ πάντων ἀνεξαιρέτως. Πᾶσα καρδιά εἶναι πάντοτε ἀνοικτὴ, διὰ νὰ τὸ δεχθῇ. Τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως δὲν πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς τὴν ρεκλάμαν καὶ προπαγάνδαν, ἀλλ' εἰς τὴν ὑπηρετοῦσαν καὶ σώζουσαν ἀγάπην. Ὑπερτροφικὴ καλλιέργεια τοῦ κηρύγματος διὰ τοῦ λόγου, ἀνευ ἀντιστοίχου καὶ παραλλήλου δραστηριότητος εἰς τὰ ἔργα τῆς εὐσπλαχνίας καὶ ἀγάπης, καταδικάζει τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως εἰς φυτοζωΐαν καὶ στατικότητα.

Διὰ νὰ συνοψίσωμεν τὰ λεχθέντα, ὁ ἱερεὺς πρέπει οἶονεὶ νὰ λέγῃ πρὸς τὸ ποίμνιόν του: «Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων, οἱ ὅποιοι καὶ ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

τική ήγεμονία τῆς Ἐπανάστασης. Κι' αὐτό, δὲν τώβρισκεν οὔτε σωστό, οὔτε καὶ δίκαιο. Μὰ δὲν φανέρωνε τὰ συναισθηματά του, γιατί ἡ πατριωτικὴ του καρδιά ἔνοιωθε καλὰ πὼς ἡ Ἐθνικὴ ἐνότητα εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀγῶνα καὶ προσπαθοῦσε γι' αὐτὸ νὰ συμβιβάζη τὰ πράγματα. Πῆρε μάλιστα μέρος στὴ Γερουσία. Κι' ἐλόγιαζε πὼς θάρθη κάποτε καὶ ἡ ὥρα νὰ λογαριασθῆ καὶ ν' ἀντιμετρηθῆ μαζί τους. Γιατὶ δὲν εἶχανε βέβαια καθόλου δίκιο, νὰ τὰ θέλουνε ὅλα δικά τους, ἐνῶ ἤξεραν καλὰ, πὼς τοὺς βιάσανε γιὰ νὰ ξεσηκωθοῦνε καὶ νὰ στρέξουνε τὸν ἀγῶνα. Ἡ ἀντίθεση ὅμως ὅλο καὶ μεγάλωνε. Καὶ σιγὰ σιγὰ διαμορφωθήκανε δυὸ παρατάξεις. Τῶν προεστῶν καὶ τῶν κοτσαμπάσηδων ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ ἀπὸ τ' ἄλλο, μ' ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Φιλικούς. Κι' ὁ Παπαφλέσσας κι' ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα φανέρωσε καὶ φρόνηση κι' ἐξυπνάδα ξεχωριστή.

Ἡ ψυχὴ του βέβαια ἦτανε ὀλάκαιρη μὲ τὸ λαϊκὸ στοιχεῖο καὶ μὲ τοὺς στρατιωτικούς, τὸν Ἀναγνωσταρᾶ, τὸν Ἀναγνωστόπουλο καὶ μ' ὅλους τοὺς ἄλλους, ποὺ ὑποστηρίζανε φανατικὰ τὸν Ὑψηλάντη. Καὶ μάλιστα στὸν ξεσηκωμὸ τῆς Βέρβαινας, ποὺ κινδυνέψανε νὰ σφαγοῦνε ὅλοι οἱ προεστοί, αὐτὸς στάθηκε ὁ καθαυτὸ ἀρχηγός. Μὰ σὰν ἀναμέτρησε τὶς συνέπειες ποὺ θᾶχε τὸ φοβερὸ αὐτὸ πραξικόπημα, ὀπισθοδρόμησε, κάνοντας ἀβάρια καὶ στὶς ἀρχές του καὶ στὸ θυμὸ του, χάριν τοῦ γενικώτερου σκοποῦ. Καταλάβαινε, πὼς θὰ χανόντανε ὁ Ἀγώνας, ἂν γινόντανε ἓνα τέτοιο πρᾶγμα.

Τὸ ἴδιο γίνηκε κι' ἀργότερα, ὅταν στὴ συνέλευση τοῦ Ἀστρους (1823) ξέσπασεν ἐμφύλιος πόλεμος ἀνάμεσα στοὺς προεστοὺς καὶ τοὺς στρατιωτικούς κι' ὁ Κολοκοτρώνης ἀποτραβήχθηκε ἀπ' αὐτὴ καὶ μαζί μὲ τοὺς στρατιωτικούς κι' ἄλλους πολλοὺς λαϊκοὺς ἔκανε ἀντισυνέλευση. Ὁ Παπαφλέσσας καὶ τότε πῆγε μὲ τὸ μέρος τῶν δευτέρων. Μὰ σὰν εἶδε σὲ λίγο, πὼς ὁ Κολοκοτρώνης ἐσυμπεθέρισε μὲ τοὺς Δεληγιανναίους καὶ τᾶφτιαξε μὲ τ' ἀρχοντολόγι, ἀηδίασεν, καὶ πῆγε μὲ τοὺς Κυβερνητικούς. Κι' ἔγινε μάλιστα καὶ ὑπουργός. Μὰ ὅσο καὶ νὰ κολάκεψε τὴν φιλοδοξία του τὸ ἀξίωμα, ἄρχισε νὰ συναγορρικίεται μυστικὰ μὲ τοὺς νησιῶτες καὶ μὲ τὸν Μαυροκορδάτο, ποὺ ἦτανε ἀντίμαχοί τους, ἐπειδὴ κατὰ βάθος δὲν τοὺς χώνεψε ποτέ. Μὰ τὸν μυρισθῆκανε κι' ἐπιχειρήσανε νὰ τὸν πιάσουνε. Καὶ τότε, ἔκανε ὀλοκληρωτικὴ στροφῆ, κι' ὅταν σὲ λίγο ἔπεσεν ἡ Κυβέρνηση τῶν προεστῶν κι' ἤρθαν στὰ πράγματα οἱ νησιῶτες μὲ τὸν Μαυροκορδάτο, ξαναγίνηκεν ὑπουργός τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων.

ΣΤΑΧΥΑ ΑΠ' ΤΟΝ ΑΓΡΟ ΤΟΥ

27. ΟΙ ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΙ

«Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων».

(Ματθ. δ', 18—23)

Μυστήριο πραγματικὰ περιβάλλει τὴν οἰκονομία τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐξώκοσμο κακό, τὸ κοίμισμα καὶ ἡ πτώσις, οἱ τρομακτικῆς συνέπειες, τὸ κληρονομικὸ φορτίο στὴ ράχη καὶ τῶν προσωπικῶς ἀνενόχων, οἱ προφητεῖες τοῦ μελλοντικοῦ λυτρωμοῦ, ἡ θεία κένωσις, οἱ συνθήκες τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου, ἡ ἀντιμετώπισις μιᾶς ζοφερᾶς, ἠθικῶς καὶ κοινωνικῶς, καταστάσεως καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου ὡς συνεργατῶν του γιὰ ἓνα ἔργο ποῦ ἀπαιτοῦσε ἰσχυρὴ ἰδιοσυγκρασία, φυσικὴ σταθερότητα χαρακτῆρος, ἰσορροπία ψυχοσωματικῆ, πνευματικὴν ὁμαλότητα,

Ὅταν τὰ καλομετρᾶ κανεῖς ὅλα αὐτά, βρίσκει βέβαια πῶς ὁ Παπαφλέσσας δὲν ἀκολούθησε πάντα τὰν ἴσιο δρόμο, παρὰ πῆρε καὶ κακοστρατιῆς. Ἦτανε γῆινος πολὺ, μὰ εἶχε καὶ μέσα του πολὺν οὐρανὸ καὶ ὕψη μεγάλα. Ὁ πολυσύνθετος καὶ πολυεδρικός του χαρακτήρας εἶχε σκιῆς ὅπως καὶ οἱ καλύτερες διαμαντόπετρες ἔχουνε συχνὰ κάποια στίγματα. Μὰ κι' ὁ ἥλιος ἀκόμη ἔχει κηλίδες. Ἡ μᾶζά του ὅμως εἶναι διάπυρη κι' ἀκτινοβολᾷ γύρω της λάμψη καὶ ζωή.

Σὰν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων ἐθεμέλιωσε πρῶτος αὐτὸς τὴ δημοτικὴ μας ἐκπαίδευση, διορίζοντας σὰν ἔφορο τῆς Παιδείας τὸν μεγάλο Διδάσκαλο τοῦ Γένους μας τὸν Γρηγόριο Κωνσταντᾶ, ποῦ ἐγύριζε τὴν ἐλεύθερην Ἑλλάδα, παρ' ὅλη τὴν περασμένη του πλέον ἡλικία, καὶ ἴδρυνε, ἀλληλοδιαδοχικὰ σχολεῖα μὲ τὶς προσόδους τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων. Κι' αὐτὸ μέσα στὴ βράση τῆς Ἐπανάστασης καὶ τοῦ ἐμφυλίου ἀλληλοσπαραγμοῦ, γιατί ἦτανε φλογερός πατριώτης κι' ὄραματιστὴς καὶ εἶχε μέσα του γαλάζιους οὐρανοὺς γεμάτους ἀπὸ ἄστρα καὶ ἀπὸ Χερουβεὶμ. Ἄνθιζε μέσα του μιὰ πίστη κληρονομικὴ, ποῦ τὴν ἔχουνε στὰ στήθη τους, ἀπὸ αἰώνων μακρῶν, ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς αὐτῆς, πίστη ποῦ κάνει θαύματα, ὅταν ἀκολουθοῦνε τὰ ἴχνη τῆς ἱστορίας τους κι' ἔχουνε ὁδηγὸ τους τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀστέρινην ἐπιγραφὴν του «ἐν τούτῳ νίκα».

(Συνεχίζεται)

ΑΜΜΩΝΑΣ

τεραστία μόρφωσι καί, γενικά, όπλισμόν άνάλογο με τόν επιδιω-
κόμενο σκοπό.

Υπήρχαν τόσοι μορφωμένοι τής εποχής άνθρωποι καί μεταξύ
των Έβραίων καί μεταξύ των ειδωλολατρών Έλλήνων καί Ρω-
μαίων. Θα περίμενε κανείς, λοιπόν, σκεπτόμενος με τó δικό του
μυαλό, να τους καλέση ό Ίησοϋς καί με τή δύναμι τής θεϊκής του
άκτινοβολίας να τους αλλάξει τόν τρόπο του σκέπτεσθαι καί του
συναισθάνεσθαι, ώστε να χρησιμοποιηθοϋν ως έργάται του λόγου
για τó φωτισμό των άλλων. Θα μπορούσεν ό Ίησοϋς να συγκρο-
τήση τήν πνευματικήν ήγεσία τής νέας Κοινωνίας με πρόσωπα
περίβλεπτα άπ' τά σπλάγχνα της, οικονομικώς ανεξάρτητα, μορ-
φωτικώς άνωτερα ώστε να έλκύση άμέσως τήν προσοχή των μα-
ζών καί άμέσως να κερδίση μιá τάξι ανθρώπων πού λυσσασδώς
άντέδρασε στο έργον του. Δέν τó έκαμε καί τó γιατί, μένει κεφα-
λαιωδώς στή δική του Βουλή.

Σάν λογικοί άπλώς μελετηταί καί άνθρωποι μεταξύ ανθρώ-
πων, θα μπορούσαμε να σημειώσουμε τά έξής : Πρώτ' άπ' όλα
ό Κύριος δέν ήταν ιδρυτής καμμιάς οίασδήποτε Άκαδημίας καί
ξακουστός για τήν ανθρωπίνη, τήν κοσμική του σοφία, όπως ό
Σωκράτης, ό Πλάτων, ό Άριστοτέλης, ό Γαμαλιήλ καί άλλοι πού
έδίδαξαν ως διδάσκαλοι συστηματικώς θεωρητικάς ή πρακτικάς
έπιστήμας ώστε, μ' ένα κοσμικό έπιστημονικό κύρος στον αιώνα
των συγκρούσεων, να προβάλη άθθεντικά καί να τεθή επάνω άπό
τους μορφωμένους του καιρού του καί να τους καλέση ως μαθητάς
καί συνεργάτας του. Η κατ' άνθρωπον καταγωγή του Ίησοϋ,
άσημοτάτη, άποϋ τόν άγνοϋσαν καί οί συμπατριώτες του, αί
γνώσεις του, έφ' όσον δέν έφοίτησε σε καμμιά Σχολή, πράγμα
πού όμολόγουν καί οί Ίουδαίοι (Ίωάν. ζ', 15), ήσαν άνύπαρκτοι,
τό έπάγγελμα του ξυλουργού (Μάρκ. στ', 3) ταπεινό, ή φτώχεια
του δημοσία συζήτησις, άσημος μεταξύ άσήμων (Ματθ. ιγ',
55—57), καί κοινότατος μεταξύ κοινών ανθρώπων, χωρίς τήν
έξουσιαστική δύναμι του καταναγκασμού, δέν θα μπορούσεν
άπλώς ως άνθρωπος, γραμματικώς άστοιχείωτος καί κοινωνικώς
άφανής, να πείση τους σοφούς του κόσμου πώς πρέπει να προσέ-
ξουν τήν διδασκαλία του, να τήν άφομοώσουν οί ίδιοι πρωτί-
στως, καί να γίνουν τά όργανα μιās νέας θρησκείας, τής θρησκείας
μάλιστα τής αγάπης. Δέν είχε τίλους έπιστημονικούς ό Ίησοϋς,
ούτε δύναμιν υλικού πλούτου με τή γλώσσα του όποιου μιλοϋν
σήμερα καί θα μιλοϋν πάντοτε καί οί ήλίθιοι εύφραδέστατα.
Άσφαλώς θα εκάγχαζαν, εάν, δηλαδή, δέν τόν έβριζαν, γιατί τó
θετικό δεδομένο απέκλειε κάθε συζήτησι περί συγκροτήσεως
μιās χριστιανικής Σχολής με πρύτανιν τόν Ίησοϋν καί διδασκάλους
των ευαγγελικών άληθειών τους κατά κόσμον σοφούς. Βεβαίως,

ἡ σοφία, ὅταν εἶναι πηγαία καὶ ποταμὸς ἀπὸ δροσεροῦς ἐγκεφάλου, δὲν ἔχει ἀνάγκη κοσμικῶν γνώσεων ποῦ δὲν προσφέρουν τίποτε στὰ στεῖρα καὶ ἄγονα μυαλά. Ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν προσέξῃ ὁ κατὰ κόσμον σοφός, πρέπει νὰ εἶναι ταπεινός, ὄχι ὑπερήφανος, ἐγωϊστής, ἢ ἀλαζών. Μποροῦσαν ὅλοι οἱ μορφωμένοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου νὰ τὸν προσέξουν, νὰ τὸν ἀκούσουν, νὰ κάμουν μιὰ κριτικὴ ἔστω, ἐπάνω στὰ θέματα τῆς διδασκαλίας μὲ τὸ φρέσκο πνεῦμα τῆς καὶ νὰ βγάλουν, στὴ σύγκρισι, συμπεράσματα ὠφέλιμα. Πολλάκις ὠφελοῦμεθα ἀπ' τοὺς ἀπλοῦς καὶ ἀφελεῖς, ἀπ' τοὺς ἀγραμμάτους καὶ τοὺς μικροῦς. Ὑπάρχουν ἀλήθειες ποῦ ἐλέχθησαν ἀπὸ στόματα βραδυγλώσσων καὶ ἀπὸ πρόσωπα ποῦ ἔζησαν κάτω ἀπὸ δυσμενεῖς συνθήκας καὶ δὲν ἐμορφώθησαν. Οἱ μεγάλες ἀλήθειες εἶναι σπαρμένες παντοῦ σ' ὅλον τὸν κόσμον, σ' ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη, σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅσοι κ' ἂν στεροῦνται γραμματικῆς καὶ κοσμικῆς μορφώσεως, ὅπως ὑπάρχουν πολύχρωμα λουλούδια καὶ γλυκόχυμοι καρποὶ στ' ἄγρια βουνὰ καὶ δάση καὶ μέσα στὰ χαμόκλαδα καὶ στ' ἄγρια καὶ στεγνὰ ξεροβράχια. Ἀλλ' ὁ δοκησίσοφος πῶς θὰ προσέξῃ τὸ πηγαῖον, τὸ γνήσιον, τὸ γλυκὸ νέκταρ τῆς ἀλήθειας ποῦ προσφέρεται ἀπὸ τὸ ἀγριοστάφυλο τὸ στιμμένο μὲ τὰ χέρια τοῦ βουνησίου χωρικοῦ;

Εἶπαμε, μποροῦσεν ὁ Κύριος νὰ τραβήξῃ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ θεϊκὴ καὶ ἡθικὴ του ἀκτινοβολία καί, μεταλλάσσοντάς τους σκέψεις καὶ αἰσθήματα, νὰ τοὺς μορφοποιήσῃ, ὅπως μορφοποιεῖται τὸ καρβέλι τὸ ψάμι ὅταν εἶναι ζυμάρη στὸ καλοῦπι του. Ἀλλ' ἕνας τέτοιος ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου δὲν θὰ εἶχεν ἀξία, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλευθερία του βούλησις θὰ πήγαινε, κατὰ τὸ λεγόμενον, περίπατο καὶ θὰ εἶχαμε διαγγελεῖς τῶν θείων ἀληθειῶν ἀνθρώπους ποῦ κάτω ἀπὸ τὸ σφυρὶ τοῦ θαύματος, χωρὶς τὴ μετοχὴ τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως, θὰ ἐπεδίωκον τὴν ἡθικὴ μεταβολὴ τῶν ἄλλων ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ εἶναι πῶς οἱ ἄλλοι, οἱ πολλοὶ δηλαδή, θὰ ἐκαλοῦντο ν' ἀγωνισθοῦν, ἐνῶ οἱ καλοῦντες δὲν θὰ εἶχαν ὑποβληθῆ σὲ καμμιά δοκιμασία, μολονότι καὶ αὐτοί, ὡς ἄνθρωποι καὶ ὄχι ὡς Ἄγγελοι, θὰ ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς πειρασμοὺς, ὅπως ὅλοι οἱ μαθητεύομενοι στὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀνάληψις τέτοιου κολοσσιαίου ἔργου ποῦ σημαίνει ἀγῶνα ἀτομικῆς, πρῶτα, καθάρσεως, ποῦ σημαίνει ἀποστολὴν πρὸς ἀντιπροσώπευσιν τοῦ Ἰησοῦ, χωρὶς τὸ θεῖον στοιχεῖον τῆς Χάριτος ποῦ φωτίζει καὶ ἐνισχύει, δὲν εἶναι οὔτε καὶ θὰ εἶναι ποτὲ ἄξιον τῶν πνευματικῶν ὤμων τῶν ἀνθρώπων τῆς κατὰ κόσμον γνώσεως καὶ σοφίας, ὅπως διδάσκει ἡ Ἱστορία. Μορφωμένοι, διανοούμενοι, φιλόσοφοι, πρόσωπα παραπαιούσης φιλοσοφίας, δὲν κατάρθωσαν νὰ ὑπερникήσουν πρῶτιστως τὰς ἐπιβλαβεῖς ὁρμάς των καὶ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ περι-

βάλλοντός των. Καὶ ἔπειτα δὲν ἐθεμελίωσαν, ὡς ἄτομα καὶ ὡς ἰδέα, καθεστῶς εὐνομίας καὶ τάξεως, ὥστε νὰ παύσῃ ἡ Κοινωνία νὰ παρουσιάξῃ θέαμα θηριοτροφείου.

Ἄλλ' ὁ εὐαγγελικὸς λόγος ἀπέβλεπε καὶ ἀποβλέπει ὄχι εἰς τὸ νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους σοφωτέρους ἀπ' ὅτι εἶναι πλουτίζοντάς τους μὲ γνώσεις, εἴπαμε, ὅποτε ἐπεβάλλετο ἡ φοίτησις σὲ Σχολὰς καὶ τὰ γράμματα· ὁ εὐαγγελικὸς λόγος σὰν οὐράνια φωνὴ ἔκλεινε καὶ κλείνει τὴ μυστηριώδη δύναμι ἱερῶν συγκινήσεων, θείων ἀποκαλύψεων καὶ βαθυτάτων ἠθικῶν μεταβολῶν.

Ἐφ' ὅσον ἔτσι ἔχει τὸ πρᾶγμα, οἱ ἐργάται τοῦ Εὐαγγελίου θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ εἶναι διδακτοὶ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο μᾶς τὸ διδάσκει ὁ θεῖος Παῦλος. «Ἄ λαλοῦμεν οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς Πνεύματος Ἁγίου πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες» (Α' Κορ. β', 13). Διδακτὸς Θεοῦ σημαίνει: Οἱ γνώσεις πού θὰ πάρῃς θὰ προέρχωνται ἀπὸ τὸν οὐράνιο Καθηγητὴ: Τὸ Χ ρ ι σ τ ὶ. Συνεπῶς κάθε ἄλλη γνώσις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐμφυλλοχωρήσῃ ἐκεῖ ὅπου τὸ ἄδολο γάλα τοῦ Εὐαγγελίου προσφέρεται γιὰ τὴν εὐρωστοποίησι καὶ τὸ σωσμὸ τῆς ψυχῆς. Ὅταν ὑπάρχῃ γιὰ τὸ τραπέζι μας ἄκρατο κρασί, τὸ ζῦδι ὄχι μονάχα δὲν χρειάζεται, ἀλλὰ καὶ βλάπτει. Μπροστὰ στὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθεια πού καλύπτει κάθε εἶδους γνώσι καὶ κάθε ἐπιστήμη, ἡ ἀνθρωπίνη σοφία εἶναι ἀποπλύματα τῶν πιάτων ἐνὸς τουριστικοῦ ξενοδοχείου. Αὕτῃ εἶναι ἡ θρεπτικὴ τῆς ἀξία. Ἀποδείξις ὅτι ὑπάρχει σὲ ἀπροσδιόριστο βαθμὸ ἠθικὴ καχεξία ἐκεῖ ὅπου δὲν εἰσέδυσε ἡ περιεφρονήθη τὸ εὐαγγελικὸ φῶς. Ἐφ' ὅσον ὁ Χριστὸς ἦλθε νὰ ζυμώσῃ τὴν νέα γενεά, δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ καὶ ἀλλιῶς· ἠγνόησε τοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου καὶ ἐστράφη πρὸς τὰ «μωρὰ καὶ ἐξουθενημένα ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνη» (Α' Κορ. α', 27). Ἐστράφη δὲ πρὸς τοὺς ἀλιεῖς, πρὸς τοὺς ἀπλοῦς ἐκείνους ψαράδες, καὶ τοὺς ἐκάλεσε νὰ μαθητεύσουν στὰ πόδια του. Φύσεις θρησκευτικῆς, χωρὶς τὰ νοσογόνα μικρόβια τοῦ φθοροποιοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ τὴν προκατάληψι τοῦ πονηροῦ καὶ ἀείποτε καχυπόπτου, οἱ πρωτόκλητοι καὶ λοιποὶ εἶχαν τὴν εὐτυχία ν' ἀκούσουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεανθρώπου νὰ τοὺς καλῇ στὴν ὑψίστη διακονία τοῦ λόγου, σ' ἓνα ἄλλου εἶδους ψάρεμα: «Δεῦτε ὀπίσω μου, τοὺς εἶπε, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων» (Ματθ. δ', 19 κ.ε.). Ἐὰν αὐτὰ τὰ λόγια ἀπηρθύνοντο πρὸς τοὺς λεγομένους μορφωμένους καὶ κοινωνικῶς περιβλέπτους καὶ σπουδαίους, ὅπως δὴποτε θ' ἀντιμετώπιζε τοὺς καγχασμούς των, τὶς εἰρωνεῖες, τὴ χλεύη, τοὺς γιουχαίστους σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἢ ὅ,τι τοὺς ἐδέχθη ἐκ μέρους τῆς φθονεῶς ἡγεσίας τοῦ Ἑβραϊκοῦ ὄχλου, ἡ ὅποια τὸν ἐχαρακτήρισεν ἐξεστηκότα καὶ συνεργάτη τοῦ ἄρχοντος τῶν δαιμονίων (Ματθ. θ', 34). Γιατί, ὅπως ἐτονίσθη,

ἔλειπαν οἱ τίτλοι τῶν σπουδῶν τοῦ Ἰησοῦ, ἡ φήμη του ὡς σοφοῦ, τὸ ἀξίωμα, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ κατὰ κόσμον εὐγένεια. Ὁ Ἰησοῦς δὲν θὰ περιεφρονεῖτο ἀπλῶς, ἀλλὰ θὰ ἐγίνετο ἀντικείμενον γελώτων ἐὰν αὐτὰ τὰ ἐπιγραμματικά λόγια, ποῦ περιέκλεισαν τόσο βάθος καὶ πλάτος, τῆς κλήσεως καὶ τὸ μυστήριο τοῦ ξεκινήματος γιὰ τὴν κατάκτησι τῶν ψυχῶν, ἀπηυθύνοντο πρὸς τοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου. «Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων».

Οἱ καλούμενοι, μὲ τὴ μαθητεία τους κοντὰ στὸ θεῖο Διδάσκαλο, θὰ ἐτελειοποιοῦντο στὴν τέχνη τῆς ἀλιείας τῶν ἀνθρώπων. Θὰ ἔρριχναν τὸ δίχτυ τοῦ θείου λόγου μέσα στὴ θάλασσα τοῦ κόσμου καὶ θὰ συνελάμβαναν ὄχι ἄλογα καὶ ἄφωνα ψάρια, ἀλλὰ λογικούς καὶ μὲ ζωντανὴ φωνὴ ἀνθρώπους, ἀνασύροντάς τους ἀπὸ τὴν ἴλυν τῆς ἀμαρτίας. Καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς κλήσεως καὶ τὰ λόγια ποῦ ἐχρησιμοποιήθησαν φανερώνουν καταξάστερα πῶς ὑπῆρχε πνευματικὴ συγγένεια, ἓνα εἶδος ψυχικῆς οἰκειότητος μεταξὺ τῶν καλουμένων μαθητῶν καὶ τοῦ καλοῦντος Διδασκάλου Ἰησοῦ. Εἶπε: «Δεῦτε ὀπίσω μου». Φράσις ποῦ ἀποκλείει νόημα διαταγῆς καὶ σημαίνει ἐμπιστοσύνη. Θὰ ἤγεῖτο ὁ Ἰησοῦς καὶ αὐτοὶ θὰ ἀκολουθοῦσαν. Ὅποιος ἤγεῖται ἔχει προγραμματίσει τὸ δρόμο ποῦ θ' ἀκολουθήσῃ, τὸ σκοπὸ καὶ τὸ τέλος τῆς πορείας. Δὲν ἐκάλει τὸ ἀφεντικὸ τοὺς δούλους γιὰ τὴν ἴδια του τὴν ἐξυπηρέτησι. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς εἶπε «δεῦτε ὀπίσω μου» καὶ ὄχι «τραβάτε μπροστά» ὅπως οἱ ἀγαρευόμενοι στρατιῶτες ἢ οἱ αἰχμάλωτοι πολέμου. Μυστήριον τὸ πῶς οἱ ἀνθρωποὶ αὐτοὶ ἀφέντες τὰ δίκτυα εὐθὺς ἠκολούθησαν αὐτῶν. Τὶ τοὺς εἴλκυσε; Ποιὰ ὑπόσχεις; Ποιὰ ἀμοιβή; Ποιὰ κερδοσκοπικὴ ἐπιχείρησις; Πῶς δὲν ἐσκέφθησαν τὴν ἐπαγγελματικὴν τους ζημίαν, τὸ λίγο ἢ τὸ πολὺ ψωμὶ ποῦ τοὺς προσεπόριζε τὸ εἰρηνικὸ ἐπάγγελμα τοῦ ταπεινοῦ ψαῤᾷ; Καὶ οἱ γονεῖς; Καὶ οἱ ἀδελφοί; Καὶ τὰ κριτικὰ σχόλια τῆς Κοινωνίας; Καὶ τὸ ἄγνωστο καὶ ἀβέβαιο τῆς ὑποθέσεως; «Ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῶν». Προκαλεῖ κατάπληξι ἢ προθυμία τῶν πρωτοκλήτων ν' ἀκολουθήσουν τὸν Κύριο, χωρὶς καμμιά συζήτησι σχετικὴ, χωρὶς καμμιά ἀντίρρησην, χωρὶς, ἐπὶ τέλους, μιὰ διασάφησι ἐξηγητικὴ τῆς κλήσεως, καὶ ἀπορία ἐγείρεται πῶς ὑπήκουσαν τυφλὰ νὰ τραβήξουν πρὸς μίαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως μελλοντικὴν ἀβεβαιότητα. Αἱ Σχολαὶ ἐδιδασκον καὶ κατήρτιζαν ἐπαγγελματικῶς τοὺς ἀκροατάς των. Ἦμπορεῖ νὰ κατεβάλλοντο δίδακτρα, νὰ ὑπεβάλλοντο οἱ τρόφιμοι τῶν Σχολῶν αὐτῶν σὲ κόπους; ὅμως πῆγαιναν μὲ τὴν βεβαία ἐλπίδα τῆς, μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν των, ἀμοιβῆς. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου τί προσδοκοῦσαν; Καὶ δὲν ἦσαν τύποι ἀλητῶν ἢ ἡλιθίων περιπλανωμένων ἀπὸ γειτονιά σὲ γειτονιά γιὰ νὰ τοὺς «ταΐζῃ» τὸ «τσοῦρμο» της, ἢ νὰ τοὺς ἔχη νοῦμερο διασκεδάσεως. Δὲν

ἐπρόκειτο περὶ ἀνθρώπων ποὺ βαρέθηκαν τὸ ἐπάγγελμά τους καὶ ἠκολούθησαν ἕναν ἀρχηγὸν κάποιας συμμορίας γιὰ ν' ἀποζήσουν μὲ τὴ συγκομιδὴ τῶν κλοπιμαίων καὶ τῶν ἀρπαγμάτων ἐκ τῶν ἐγκλημάτων. Θρῆσκοι μαθηταὶ τοῦ Ἀσκητοῦ τῆς Ἐρήμου πρὶν, οἱ πλεῖστοι ἀπ' αὐτούς, καλοκάγαθοι ἄνθρωποι, ἡμέρες ψυχές, σὰν ἄνθρωποι τῆς θάλασσας, χωρὶς νοσηρὴ περιέργεια, ἠκολούθησαν «εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα» οἱ μὲν, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα οἱ δέ!... Λοιπὸν; Ποιὰ ἐρμηνεῖα δίδουν οἱ ὀρθολογισταὶ καὶ καθόπιστοι στὸ γεγονός αὐτό; Ἡ ἰδιότης ἀποκλείεται· ἡ πνευματικὴ ἀναπηρία ὁμοίως· ἐγκληματικά σχέδια ἐπίσης. Τὴ δουλειὰ τους τὴν εἶχαν· διαύγεια πνεύματος τὸ ἴδιο· ἐνάρετοι ἦσαν· γεροὶ καὶ ξεροψημένο σῶμα εἶχαν. Τότε πῶς ἠκολούθησαν τὸν ἄγνωστο Κύριό τους σὰν ὑπνωτισμένοι, χωρὶς κάποιαν ἐξήγησι καὶ συμφωνία, ἐφ' ὅσον οὔτε ἀπὸ ἰδιωτεῖα ἔπασχον οὔτε καὶ κανένα συμφέρον εἶχαν;

Ἄλλ' ἂν ἄνθρωποι ποὺ δὲν θέλουν νὰ συντριβοῦν μπροστὰ στὴν ἐπιταγὴ τοῦ Θεοῦ ποὺ τοὺς καλεῖ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν πλάνη καὶ νὰ δουλέψουν ὡς καλλιεργηταὶ τοῦ ψυχικοῦ τους κήπου πρωτίστως μὲ τὸ δεδομένον ὅτι θὰ ἔχουν διδασκάλους τῶν ψαράδες, αὐτὴ ἡ προτίμησις τοῦ Χριστοῦ νὰ διαλέξῃ τέτοιους καὶ νὰ τοὺς ὀπλίσῃ πνευματικὰ γιὰ τὸ φωτισμὸ καὶ αὐτῶν τῶν γραμματισμένων καὶ τῶν κατὰ κόσμον σοφῶν, ἐρμηνεύει τὸ γεγονός. Στὸ παρθενικὸ καὶ γόνιμον ἔδαφος εἶναι πλουσιωτέρα ἢ εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ καταπληκτικὴ ἢ καρπογονία. Χωράφια ξεπλυμένα ποὺ ἔχασαν τὰ θεραπευτικὰ στοιχεῖα εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλα νὰ καλλιεργηθοῦν καὶ νὰ σπαροῦν μὲ σπάνιες ἐκλεκτὲς ποικιλίες χρησίμων εἰδῶν. Γι' αὐτὸ ἠγνοήθησαν οἱ μὲν, καὶ ἐπροτιμήθησαν οἱ δέ: οἱ ψαράδες, δηλαδή, τῆς Γαλιλαίας. Αὐτοὶ ἦσαν ὁ λιπασμένος ἀγρός· αὐτοὶ εἶχαν ἀδιάφθορη τὴ συνείδησί τους· αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀπονήρευτοι, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, αὐτοὶ τὸ ὑγιέστατον αἷμα, καὶμποροῦσαν νὰ γίνουν οἱ φορεῖς τῆς ἀληθείας ὕστερα ἀπὸ τὴ μαθητεῖα τους κοντὰ στὸν Χριστὸ ποὺ τοὺς καλεῖ. Ἡ ἀλήθεια, σὰν οὐράνιος σπόρος δὲν θέλει ξεπλυμένα χωράφια λοιπὸν, ἀλλὰ παρθενικὰ γιὰ νὰ ὀργιάσῃ ἐκεῖ ἢ βλάστησις τοῦ σίτου καὶ νὰ καταπλήξῃ ἢ καρποφορή. Καὶ τὰ χωράφια αὐτὰ ποτὲ δὲν διαψεύδουν τίς προσδοκίαις τοῦ γεωργοῦ, ὅπως καὶ οἱ εὐάγωγοι καὶ ταπεινοὶ μαθηταὶ δὲν διαψεύδουν τοῦ διδασκάλου τὴν ἐλπίδα τῆς προκοπῆς καὶ τῆς ἀναδείξεώς των. Πολλοὶ μορφωμένοι ἐπρόδωσαν ἢ διέφθειραν τὸ γνήσιον τῆς πίστεως. Ἀπ' αὐτούς προῆλθαν οἱ αἰρέσεις, τὰ σχίσματα, οἱ προδοσίαι καὶ τὰ σκάνδαλα μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐνῶ ἀπ' τοὺς ψαράδες ἐδέχθη τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ἡ ἀνθρωπότης ποὺ μπῆκε μέσα στὸ δίχτυ μὲ τὸ δόλωμα τῆς ἀγάπης γιὰ τὸ λυτρωμὸ τῆς. Ὁ Κύριος λέγοντάς τους ὅτι θὰ τοὺς

κάμη άλιεῖς ἀνθρώπων, ἀσφαλῶς θά τοὺς μάθαινε τὸ βάθος τοῦ ὠκεανοῦ, τὸ πλάτος, τὰ εἶδη καὶ τὰς προτιμήσεις τῶν λογικῶν αὐτῶν ψαριῶν, θά τοὺς ἔδινε δὲ καὶ τὰ μέσα τῆς άλιείας. Ὁχι φονικὰ ψαροντούφεκα, οὔτε δυναμίτες, οὔτε παραγάδια. Τὰ ἀνθρωπόμορφα αὐτὰ λογικὰ ψάρια μόνα τοὺς θά ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰ βρώμικα τέλματα καὶ ἀπὸ τῆ λίμνη μὲ τὰ χαλασμένα νερά τῆς, καὶ μόνα τοὺς θά ἔμπαιναν στὸν ἀπέραντο ὀξυγωνωμένο ὠκεανὸ γιὰ μιὰ καινούργια ζωή. Στὰ τέλματα θά ἔμεναν ὄχι τὰ καθαρὰ ψάρια, ἀλλὰ τὰ σκουλήκια τοῦ δυσώδους βυθοῦ...

«Ποιήσω ὑμᾶς άλιεῖς ἀνθρώπων». Καὶ ἐκεῖνοι «εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν». Συγκινητικὴ ἢ ὑπακοή καὶ ἢ ἀναντίρρητη πειθαρχία στῆ φωνή τοῦ Κυρίου. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη νὰ ἐξοικονομῇ μονάχα τὸ ψωμάκι του καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ τῆ συντήρησι καὶ τὰς ἀνέσεις ἐνὸς ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἀπλᾶ καὶ στοιχειώδη αὐτὰ πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρονται καὶ τὰ ἐξασφαλίζουν οἱ μετρίως διανοητικότητος ἄνθρωποι, ὑπάρχουν θέματα πνευματικὰ γιὰ ὠραίες ἀνησυχίες, ὑπάρχει τὸ πάθος τοῦ ὑπηρετεῖν τὴν Ἰδέα πού δὲν ἔχει στομάχι καὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὸ γενικὸ-φυσικὸ νόμο τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου. Ὁ ἄνθρωπος μόνον ὅταν γίνῃ ὄργανο στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἀγαθοῦ, τότε ἐκπληρώνει τὸν ἀνώτερο προορισμὸ του ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ὄργανο τοῦ Ἀγαθοῦ γίνεται ὄχι ὅταν στηριχθῇ ἀπλῶς στῆ φυσικὴ ἠθικὴ, ἀλλ' ὅταν ὁ ἴδιος πειθαρχήσῃ ἀπόλυτα στῆ φωνή τοῦ Κυρίου καὶ πυρακτωθῇ ριγμένος μέσα στῆ φωτιὰ πού ἀναψεν ὁ Χριστός: τῆ φωτιὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας, εἶπαμε. Ἐτσι γίνονται στελέχη τῆς Ἐκκλησίας, ἐργάται πιστοὶ καὶ γνήσιοι στὸν Ἀμπελῶνα Ἐκείνου, ὄργανα τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ, ἄξιοι νὰ φέρουν τὸ ἀξίωμα καὶ τὸν τίτλο τοῦ Ἀποστόλου.

Ἰπῆρξαν, βέβαια, καὶ ὑπάρχουν ἢ καὶ θά ὑπάρξουν ψεύτικα ἀντίγραφα τῶν Ἀποστόλων πού δὲν ἀπέβλεψαν παρὰ στὸ ψητὸ: στῆ θρησκευοικαπηλεία, στὴν ἐκμετάλλευσι, στὴν καλοζωία. Μοναστήρια τὰ ἐρήμαξαν αὐτὰ τὰ τρωκτικὰ, ἱερὸν χρῆμα ἐκλάπη, ἐκκλησιαστικὴ περιουσία ἐρευστοποιήθη ὑπὸ προσχήματα καὶ περιῆλθεν ἱεροκυφίως στὰ στομάχια τὰ ἀχόρταγα τῶν ψευδεργατῶν ἱεροκαπήλων πού μπῆκαν στῆ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ξυπόλητοι, γυμνοὶ καὶ νηστικοὶ γιὰ νὰ ξεπεράσουν τοὺς σταμπαρισμένους ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ σὲ σκάνδαλα καὶ νεοειδωλοατρισμό. Κι' ἔχουμε τέτοια καταντήματα γιὰτὶ οἱ ἐν λόγῳ ψευδαπόστολοι δὲν ὑπῆρξαν κλητοὶ Θεοῦ, οὔτε, συνεπῶς, θεοδιδασκτοὶ. Οἱ θεοδιδασκτοὶ καὶ οἱ θεόκλητοὶ δὲν παίρνουν τὸ ἔργον τους οὔτε ὡς ἀγγαρεία, οὔτε καὶ θεωροῦν τὴν ἀποστολή τους ἐπάγγελμα βιοποριστικόν, οὔτε ἐπηρεάζονται ἀπὸ καταστάσεις, ἀπὸ πρόσωπα καὶ περαστικὰ ρεύματα. Ἐκπροσωποῦν ἰδέας,

Ο ΚΛΗΡΙΚΟΣ ΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ

β) Ἡ μέθεξις τῆς ἐν «Θεῷ ζῶντι» λατρείας.

Εὐλαβέστατος ὅπως εἶναι ὁ κληρικός μ' ἐπίγνωσι βαθειά τῆς ἱερατικῆς του ἀποστολῆς, τίς στιγμὲς τῶν ἱεροτελεστιῶν, καὶ μάλιστα τῆς θείας Λειτουργίας, ἀποδεικνύεται ἄριστος μυσταγωγός. Τρέμει ἀπὸ δέος καὶ συγκίνησι. Γίνεται ἄλλος ἄνθρωπος. Ἐξαυλώνεται πραγματικά. Καὶ πάσχει ἀληθινά. Καὶ ὑποφέρει ἀπ' τὴν πλήρη συναίσθησι πὼς ἐπιτελεῖ τὰ θειότατα. Τόσο

ἐλαβαν ἐντολάς, καί οὐκ εἰσὶν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν πῦρ, εἶναι ἢ ἀφθιτος ὑγεία ἐν μέσῳ τῆς πνευματικῆς φυματιώσεως. Αὐτὰ εἶναι μερικὰ σημάδια τῆς ἀποστολικότητος, καὶ τέτοια ὄργανα Θεοῦ καταρτίζουσι διὰ τῆς Χάριτός του, τὸ μυστικὸν Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὸ εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς των. Ἀνθρώπινες ἀτέλειαι ποὺ σκανδαλίζουσι καὶ ἐκθέτουσι πνίγονται καὶ μένουσι ἀτροφικὲς μέχρις ἀφανισμοῦ των. Δὲν εἶναι ἐξωγκωμῆσι ἐκζέματα κοινῆς δημοσίας θέας, πρᾶγμα ἀνεπίτρεπτον καὶ ἀπαράδεκτον καὶ γιὰ τὸν πλεόν ἀπλοῦν χριστιανὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖον ζητοῦμε καθαρότητα βίου, σεμνότητα καὶ εὐπρέπειαν. Εἶναι δυστύχημα βέβαια, γιὰ τὸ ὁρισμένον ἀσυνείδητον μῆχαν στὸ Ἐκκλησιαστικὸν Σῶμα ὡς δῆθεν Ἀπόστολοι καὶ Λειτουργοὶ τοῦ Κυρίου. Καὶ εἶναι δυστύχημα γιὰ τὸ μεγαλύτερον κακὸν προξενούν οἱ ψευδαπόστολοι στὴ θρησκείουσα μᾶζα τοῦ λαοῦ μας καὶ ὅχι οἱ φανεροὶ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἐκάλεσε τοὺς ἀγραμμάτους νὰ τοὺς ἀναδείξῃ Οἰκουμενικοὺς Διδασκάλους, ποὺ δέχτηκε τοὺς φτωχοὺς νὰ τοὺς διορίσῃ ταμίαις τοῦ οὐρανοῦ πλοῦτου του καὶ τοὺς ἀσόφους κατὰ κόσμον γιὰ νὰ τοὺς ἀποκαλύψῃ τὰ μυστήρια τῆς θείας του βουλής.

Εὐτυχεῖς αὐτοὶ ποὺ πρωτάκουσαν τὸ κάλεσμα τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουσι τὴν ἐσωτερικὴν πληροφορίαν πὼς ἀνήκουσι πράγματι στὴν ἀποστολικὴν χορεία καὶ εἶναι ἔτοιμοι ν' ἀναπτύξουσι πνευματικὴν δραστηριότητα χάριν τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου, ἀδιαφοροῦντες τελείως γιὰ τὰ παρεμβαλλόμενα ἐμπόδια στὴν ὡραία πορεία τῆς ζωῆς των καὶ τῆς ἱερᾶς των ἀποστολῆς. Ἐπίκαιρον νὰ θυμηθοῦμε τὸ τοῦ Ἡσαίου «Πάρεμι ὡς ὠρα ἐπὶ τῶν ὀρέων, ὡς πόδες εὐαγγελιζομένου ἀκοῆν εἰρήνης, ὡς εὐαγγελιζόμενος ἀγαθὰ» (νβ', 7).

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΑΘ. ΚΑΛΥΒΑΣ

(Συνεχίζεται)

Ἱεροκλήρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος

θερμουργός είναι ἡ προσευχή του, πού τόν ἀνεβάζει σέ ὑπέρθεια ὕψη μυστικοπαθείας καί κατανύξεως.

Τὶς στιγμὲς αὐτὲς τῆς θείας Λατρείας νοιώθει πιδὸ πολὺ πὼς ὁ Κύριος εἶναι γι' αὐτὸν τὸ πᾶν· ἡ δύναμις τῆς καρδιάς του, τὸ φῶς τῆς διακονίας του· ἡ πίστις, ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀγάπη του. Αὐτὸς ὠθεῖ τὸ εἶναι του. Τὸν ἐνισχύει. Τοῦ δίνει σκέψεις ἄγιες. Γι' αὐτὸ τοῦ παραδίνει ὀλόκληρο τὸ εἶναι του. Κι' ἀποζητεῖ ἀπ' Αὐτὸν τῆς ψυχῆς του τὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἐκλάμπρυνσι καὶ θέωσι.

Ἄν δὲν εἶμαι δοσμένος τελειωτικὰ στὸ Χριστὸ — σκέπτεται — τότε γίνομαι τοῦ σατανᾶ ὄργανον! Σ' αὐτὴν τὴν περίστασι οἱ σκέψεις πού θὰ κυριαρχοῦν μέσα μου δὲν ἤμπορεῖ νάναί ἄγιες. Τέλεια ἀδυναμία πρὸς ὅ,τι καλὸν θὰ με καταβάλλῃ καὶ θὰ με συντρίψῃ. Ὁ φθόνος κι' ἡ κακία θὰ με κάμουν ἀγνώριστο. Τὸ πάθος τῆς ὕλομανίας καὶ φιλαργυρίας θὰ μοῦ καταπνίξῃ κάθε πνευματικὴ ἰκμάδα· θὰ μοῦ διώξῃ κάθε ἱεροπρέπεια καὶ αὐτοσεβασμὸ καὶ Θεοῦ φόβο. Θὰ με καταντήσῃ ἔρμαιο κάθε ταπεινοῦ πάθους. Θὰ με φέρῃ στὸ σημεῖο τὸν χρυσὸ νὰ λατρεύω καὶ ὄχι τὸν Χριστόν. Ὡ! Τὶ φοβερὸ κατάντημα!

«Κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγραπται· ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι» (Α' Πέτρ. α', 15—16). Αὐτὴ ἡ θεϊκὴ κλήσι γιὰ τὴν ἁγιοποίησί του τὸν συνεπαίρνει. Κι' ὅταν εἰς τὸ ἅγιον Θυσιαστήριον εὐρίσκειται πιδὸ πολὺ τὸν συγχλονίζει. Αἰσθάνεται μέσα του ζωηρὰ τὴν αὔρα καὶ τὸ φῶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μεταρσιώνεται καὶ ὑπερψώνεται, σὰν τὸ λιβανωτό, ὁ ἴδιος μαζί με τὴν προσευχὴ του. Βαδίζει νοερὰ πρὸς τὴν συνένωσί του με τὸν Κύριο. Ζῆ κατὰ Θεόν. Καὶ μεταφέρεται πνευματικὰ ἀπ' τὸν ὕλικὸ κόσμον, στὸν ἀόρατο καὶ οὐράνιο.

Τόσο πολὺ μετέχει τῶν ὑπερουρανίων. Τόσο στενά, περισσότερο κι' ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του, συνδέεται με τὸν Χριστόν, ὥστε ὁ νοῦς Του γίνεται δικὸς του νοῦς· ἡ θέλησίς Του γίνεται δική του θέλησις· τὸ σῶμά Του γίνεται δικό του σῶμα· τὸ αἷμα Του δικό του αἷμα. Δὲν τὸ λέγει καὶ ἡ Γραφή; «Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν» (Α' Κορ. β', 16), ἀφοῦ εἴμασθε «σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους» (Αὐτόθι, β', 27).

Ἔτσι με τὴν θεία Εὐχαριστία, με τὴν ὁποία προσφέρει τὴν καθαρὴν κι' ἀληθινὴν λατρεία πρὸς τὸν Θεόν, κι' ἡ ὁποία κατὰ τὴν εὐλαβῆ καὶ ἔμφοβη μετάληψι ἐλκύει τὴν καρδιὰ πρὸς τὰ ἄνω, ἀνακτᾷ τὴν ὠραιότητα τῆς θείας εἰκόνας. Ἐνώνεται με τὸν Σωτῆρα. Καὶ φέρεται πάντοτε πρὸς τὰ ὕψη τῆς τελειότητος, ὥστε νὰ γίνεται, σὰν μυστικὰ ἐνωμένος με τὸν Χριστόν, ἀληθινὰ ἐπουράνιος σήμερα κατὰ τὴν ψυχὴν, αὔριον καὶ κατὰ τὸ σῶμα. «Ὅτις ὁ ἐπουράνιος, ταιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι» (Αὐτόθι ιε', 48). Καὶ

συνομιλῶντας μὲ τὸν Θεὸν ζητεῖ δωρεὰς καὶ εὐλογίες, πνευματικὲς καὶ ὕλικές, ὄχι μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς του, γιὰ ὅλο τὸ σῶμα τῆς στρατευομένης στῆ γῆ μας αὐτὴ Ἐκκλησία.

Αὐτὸν τὸν ἱερό καὶ μυσταγωγικὸ χαρακτῆρα ἔχει ἡ ὀρθόδοξη Λατρεία μας. Εἶναι βίωσις τῆς αἰωνιότητος. Κ' ἐπιτυγχάνει τὴν ψυχικὴ ἀνάτασι στοὺς οὐρανοὺς, τὴν «μέθεξι» τοῦ λειτουργοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

γ) Πνευματικὴ ἐνασχόλησις.

1. Μελέτη τῆς θεοσδότης ἁγίας Γραφῆς. Εἶναι τὸ πρῶτιστο μέλημα τοῦ κληρικοῦ, ποὺ θέλει καὶ ἐπιδιώκει τὴν πνευματικὴ του καλλιέργεια. Εἶναι ἀποστολικὴ ἐπιταγὴ νᾶναι κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος τῆς Γραφῆς. «Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς» (Κολ. γ', 16). Καὶ ἀλλοῦ· «Ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾗ ἐν πᾶσιν· ἔπεχε σεαυτῶ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου» (Α' Τιμ. δ', 15—16). Δηλαδή; Πρέπει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πλοῦσια νὰ ὑπάρχῃ μέσα στὴν καρδιὰ καὶ στὸ νοῦ κάθε κληρικοῦ. Νὰ μελετᾷ τὴν Γραφὴν, ἀδελφέ. Ὁλόκληρη ἡ διάνοιά σου νὰ εἶναι σ' αὐτὴν, γιὰ νὰ γίνῃ φανερὴ σ' ὅλους ἡ πρόδοός σου καὶ νὰ δώσῃ σ' ὅλους τὸ καλὸ παράδειγμα. Πρόσεχε λοιπὸν στὸν ἑαυτό σου καὶ σ' αὐτὰ ποὺ διδάσκεις. Ἐπίμενε σ' αὐτά. Γιατί, ὅταν αὐτὸ κἀνης, καὶ τὸν ἑαυτό σου θὰ σώσῃς κ' ἐκείνους ποὺ σὲ ἀκούουν.

Ἡ θεόπνευστη ἁγία Γραφή, Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, εἶναι πηγὴ ἀνεξάντλητη θείων διδασκαλιῶν. Εἶναι κῆπος πάνδροσος καὶ πανεύσμος. Σ' αὐτὴν εὐρίσκεται τῆς Πίστεώς μας τὸ πλήρωμα, τὸ πολῦτιμο θησαυροφυλάκιο. Εἶναι ἡ βᾶσις καὶ τὸ θεμέλιό της. Κι' ἀλλοίμονο ἂν, ὄχι μόνο οἱ χριστιανοί, ἀλλὰ κι' αὐτοὶ οἱ κληρικοὶ μας τὴν ἀγνοοῦν. Ἀλλοίμονο, ἂν ἀμελοῦν νὰ τὴν μελετοῦν εὐλαβικά. Ἄν δὲν ἐνασχολοῦνται συστηματικὰ νὰ εἰσέλθουν στὸ πνεῦμα της· ν' ἀναζητήσουν τὸ βαθύτερο νόημά της· νὰ ἐφαρμόσουν τὰ μεγάλα καὶ αἰώνιου κύρους πνευματικὰ της συνθήματα καὶ διδάγματα.

Θὰ ποῦν ἴσως μερικοὶ πὼς παρουσιάζει καὶ δυσκολονόητα χωρία. Ὑπάρχουν ὅμως τόσα καὶ τόσα βοηθητικὰ — ἐρμηνευτικὰ βιβλία, ποὺ σ' ὅλους τὴν κάνουν προσιτὴ καὶ κατανοητὴ.

Θέλῃσις χρειάζεται. Ἡ μᾶλλον ἀναγνώρισις τῆς ἀνάγκης αὐτῆς τῆς μελέτης. Ἄς τὸ καταλάβῃ καθένας μας. Κανεῖς δὲν ἢμπορεῖ νᾶχη πνευματικὴν προσωπικότητα, ἂν δὲν ἀναπνῆ τὸν

Ζείδωρο ἀέρα τῆς Γραφῆς· ἂν δὲν καλλιεργῇ τὸ πνεῦμά του σ' αὐτήν· ἂν δὲν ἀντλή διαρκῶς δυνάμεις καὶ φωτισμὸν ἀπ' αὐτήν. Πρέπει νὰ πίνη καὶ νὰ ξεδιψᾷ πνευματικὰ «ἐκ τῆς πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας» (Α' Κορ. ι', 4), ποῦ εἶναι ὁ Χριστός.

2. Μελέτη καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν, πατερικῶν καὶ γενικὰ θρησκευτικῶν βιβλίων εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὸν κληρικό. Ἡ σημερινὴ κοινωνία ἔχει ἀξιώσεις πολὺ περισσότερες ἀπ' αὐτόν. Τὸν θεωρεῖ πνευματικὸ ὁδηγό. Καὶ εἶναι. Γι' αὐτὸ τὸν θέλει «πεπαιδευμένο» γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ παιδαγωγῇ, νὰ συμβουλεύη, νὰ διδάσκη, νὰ συζητῇ πνευματικὰ.

Ἄν δὲ οἱ πολλοὶ σήμερα κληρικοί μας στεροῦνται μόρφωσι,μποροῦν μὲ μιὰ φιλότιμη προσπάθεια νὰ μετριάσουν τὴν σοβαρὰ τους ἔλλειψι μὲ τὴν ἐντατικὴ τους μελέτη. Καὶ δὲν εἶναι λίγα τὰ παραδείγματα εὐλαβῶν κληρικῶν, ποῦ ἀγάπησαν τὸ βιβλίον, ἐδάβασαν καὶ διαβάζουν μ' ἐπιμέλεια, κατήρτισαν στὸ σπίτι τους μικρὰ βιβλιοθήκη, κ' ἔλαβαν μόνοι τους, αὐτοδίδακτοι, μόρφωσι καταπληκτικὴ.

Ἄς ζητήσῃ λοιπὸν καθένας «τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας» (Ρωμ. β', 20).

δ) Διαρκὴς πνευματικὴ ἐπαγρύπνησις.

1. «Προσέχετε ἑαυτοῖς» (Πράξ. κ', 28) εἶναι ἡ ἀποστολικὴ παραγγελία. Νὰ εἴμασθε πάντοτε στὴ ζωὴ μας προσεκτικοί. Κέντρον τῆς εἶναι ὁ Χριστός. Δὲν ἐπιτρέπεται γι' αὐτὸ νὰ προσέχωμε καὶ νὰ προσκολλῶμε τὴν καρδιά μας σὲ κανένα ἄλλο πρόσωπο ἢ πρᾶγμα. Αὐτὸ ἀποτελεῖ κίνδυνον. Γιατί, ὅποιαδήποτε ἐκτροπὴ σὲ κάνει ν' ἀπομακρύνεσαι ἀπ' τὸ κέντρο. Αὐτὸ ὅμως δὲν σὲ συμφέρει καθόλου. Εἶναι γνωστὸν πὸς «ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίη» (Α' Πέτρ. ε', 8). Κ' ἐπειδὴ πολέμιός του φοβερός εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὁ λειτουργὸς τῆς Ἐκκλησίας ὠρύεται κατ' αὐτοῦ. Τοποθετεῖ στὸ διάβα του παγίδες. Στήνει μηχανές. Δημιουργεῖ πειρασμούς. Προβάλλει ἐμπόδια. Καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ σ' ἓνα σκοπὸ ἀποβλέπει. Νὰ ἐξουδετερώσῃ καὶ τελικὰ νὰ ἐξοντώσῃ πνευματικὰ τὸν κληρικό.

Χρειάζεται λοιπὸν ἀμείωτη προσοχὴ. Παντοτεινὴ ἐπαγρύπνησις. Ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν περιφρούρησι τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς του ἀκεραιότητος. Γιὰ νὰ μὴ σβῆσῃ ποτὲ τὴν λαμπάδα τοῦ θεοῦ ζήλου, ποῦ ἄναψε μέσα στὴ ψυχὴ του ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Νὰ μὴ προδώσῃ ποτὲ τὸν ἀτίμητον θησαυρόν, ποῦ εἶναι ἀπ' ἑκεῖνον ἐμπιστευμένος στὰ χέρια του. Γιὰ νὰ μὴ πετάξῃ τὸ ἀνεκτίμητον, σὰν ἀμάραντον, στεφάνιν. Του ἀπ' τὸ κεφάλιν του, τὸ

στεφάνι πού δίνει ὁ ἀγωνοθέτης Κύριος σέ κάθε πιστό καί τίμιο ἀγωνιστή Του.

Ἡ αὐτοπειθαρχία κ' ἡ ἀληθινή σύνδεσις τῆς ζωῆς τοῦ κληρικοῦ μὲ τὸν νικητὴ τοῦ σατανᾶ Χριστοῦ τὸν κάνει ἱκανὸ ν' ἀντιμετωπίζῃ κατὰ μέτωπον, νικηφόρα, ὅλες τὶς διαβολικὰς ἐπιθέσεις, «Ἀπόστητε, ἀπόστητε, ἐξέλθετε ἐκεῖθεν καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε, ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῆς, ἀφορίσθητε, οἱ φέροντες τὰ σκεύη Κυρίου» (Ἦσ. νβ', 11).

2. «Ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ» (Ἰακ. δ', 7). Ἐκτὸς ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του ὁ σατανᾶς καταπολεμεῖ μὲ λύσσα καὶ τοὺς χριστιανούς του, τὸ λογικὸ του ποίμνιο, τὴν Ὁρθόδοξη Πίστι καὶ Ἐκκλησία μας.

Ὁ καλὸς κληρικὸς τὸ κατανοεῖ. Ξεύρει πὼς εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀντεπίθεσι. Πρέπει νὰ βρίσκεται στὰ χαρακώματα τῆς Πίστεώς μας. Σ' ἐπιφυλακὴ διαρκῆ νὰ εἶναι. Νὰ μεταδίδῃ «χάρισμα πνευματικόν», τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ στηριχθοῦν καὶ προφυλαχθοῦν τὰ πνευματικὰ του τέκνα (Ρωμ. α', 11), γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ δώσῃ λόγο μιὰ μέρα στὸν Ἀρχιποίμενα, πού λέγει: «Ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ τοὺς ποιμένας καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν» (Ἰεζ. λδ', 10). Κ' ἓνα πρόβατο νὰ χάσῃ εἶναι γι' αὐτὸν συμφορά. «Οὐαὶ εἰς τὸν ποιμένα τὸν κακόν, τὸν ἐγκαταλείποντα τὸ ποίμνιον, μάχαιρα ἐπὶ τοὺς βραχίονας αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸν ὄφθαλμὸν τὸν δεξιὸν αὐτοῦ· ὁ βραχίον αὐτοῦ ξηρανθήσεται καὶ ὁ ὄφθαλμὸς αὐτοῦ ἐκτυφλωθήσεται» (Ζαχ. ια', 17). Φόβος καὶ τρόμος τὸν καταλαβαίνει γι' αὐτὸ καὶ στὴ σκέψι ἀκόμη πὼς ὁ «Ποιμὴν ὁ καλὸς» παραπονεῖται διαπιστώνοντας πὼς καὶ σήμερα «ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὴν μερίδα μου» (Ἰερμ. ιβ', 10). Γι' αὐτὸ ἀγρυπνα τὰ παρακολουθεῖ γιὰ νὰ τὰ ὀδηγήσῃ σὲ σωτήριες νομέσ. Ἀλλὰ ταυτόχρονα ἡρωϊκὰ ἀγωνίζεται. Θαρραλέα μάχεται. Καὶ ἀκόμη θυσιάζεται πέρα γιὰ πέρα γιὰ νὰ προφυλάξῃ αὐτὰ «τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης» του (Ματθ. κς', 31) ἀπ' τοὺς λιμῶδεις λύκους, ἀπ' τὰ ὄργανα τοῦ σατανᾶ, πού ζητοῦν νὰ τὴν κατασπαράξουν.

Στὴν ἐμφάνισι τῶν αἰρετικῶν, τῶν ἀποβρασμάτων αὐτῶν τοῦ ἄδου, δὲν θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφήσῃ τὰ πρόβατα καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἀρπάξει αὐτὰ καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα» διότι «μισθωτός ἐστι καὶ οὐ μέλει αὐτῶν περὶ τῶν προβάτων» (Ἰωάν. ι', 12—13), ἀλλὰ γίνεται σὰν λεοντάρι πού γενναῖα μὲ τὴν ἀντεπίθεσί του ἐξοστρακίζει τὴν ἐχθρική ἐπιβουλὴ. Μαζὶ μὲ τὸ Κύριο λέγει: «Τὰ πρόβατα τὰ ἐμά... οὐχ ἀρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου» (Αὐτόθι, 28).

Καὶ δὲν ὑπάρχει ὠραιότερο καὶ ἀγιώτερο πρᾶγμα ν' ἀγωνίζεται κανεὶς καὶ νὰ θυσιάζεται γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ Ὁρθόδοξία

μας, πού είναι ο πιο πολύτιμος και ανεκτίμητος θησαυρός μας. Τα λόγια του ήρωϊκού και αγίου Μάρκου 'Εφέσου, του Εὐγενικοῦ, είναι ἀνάγκη ν' ἀποτελοῦν γιά όλους μας σήμερα τήν πιο τρανή ὁμολογία: «Οὐκ ἀρνησόμεθά σε, φίλη 'Ορθοδοξία».

ΜΕΡΟΣ Β'

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ ΤΟΥ ΚΛΗΡΙΚΟΥ ΣΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ

α) Στήν «κατ' οἶκον» 'Εκκλησίαν του.

Μιά ζωντανή πνευματική φυσιογνωμία, σάν τόν καλό κληρικό, δὲν ἔμπορεῖ παρά παντοῦ γύρω του, καί πρώτα - πρώτα στό στενὸ οἰκογενειακό του κύκλο, νὰ ἐπιδρά ἐποικοδομητικά. Ἡ πνευματικότητά του ἀντανακλᾷ ἐπάνω στό ἔργο τῆς κυβερνήσεως τοῦ σκάφους τῆς οἰκογενείας του, εἴτε ἄγαμος εἶναι, εἴτε ἔγγαμος εἶναι. « Οἶκος πνευματικός » (Α' Πέτρ. β', 5) γίνεται τὸ σπίτι του. Θερμοκήπιο ἀγάπης, εὐσεβείας, χριστιανικῶν ἀρετῶν. « Τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον » (Α' Τιμ. γ', 4) τὸν θέλει καί ἡ Γραφή.

Ὁ ἄγαμος μὲ περισσότερη ἄνεσι, χωρὶς πολλές καί μεγάλες οἰκογενειακὲς ὑποχρεώσεις, μεριμνᾷ ἰδιαίτερα « τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ » (Α' Κορ. ζ', 32).

Γιὰ τὸν ἔγγαμο τὰ πράγματα εἶναι δυσκολώτερα, γιατί στο μέσον εὐρίσκονται γυναῖκα καί παιδιὰ μὲ ἀξιώσεις, δικαιώματα. Στήν προκειμένη περίπτωσι ὁ ἱερεὺς παρέχει τὴν ἐντύπωσι καί τὴν βεβαιότητα ἀρίστου καί ὑποδειγματικοῦ οἰκογενειάρχου. Ἡ ἱερατική προσωπικότης του εἶναι βαθεῖα στό σπίτι του ἀποτυπωμένη. Πάντοτε δημιουργεῖ ἀτμόσφαιρα ἀγάπης, θερμότητος πατρικῆς, κατανόσεως, θεοσεβείας. Αὐτὸς κι' ἡ πρεσβυτέρα, μαζί καί τὰ παιδιὰ, κλίνουν τὰ γόνατα μπροστά στό εἰκονοστάσι καί συμπροσεύχονται στόν Κύριο μὲ πίστι καί εὐλάβεια γιά τὴν διατήρησι ἀνάμεσα τους τοῦ πνεύματος τῆς εἰρήνης καί τῆς χριστιανικῆς ἀνωτερότητος καί γιά τὴν ἐκζήτησι καί ἀποδοχή τῶν ὑλολογιῶν τοῦ Θεοῦ στήν ἱερατική τους οἰκογένεια. Μιά ἄλλη ἐκκλησία εἶναι τὸ σπίτι αὐτό. Ὁ ἱερεὺς ἀπέναντι τῆς πρεσβυτέρας του εἶναι καλόγνωμος. Δείχνει ἀρίστη καί καλότροπη συμπεριφορά. Τὴν στηρίζει καί τὴν κατευθύνει. Τὴν τιμᾷ καί τὴν ἐξυψώνει. Μὲ τὴν ρωμαλαία δὲ κ' ἐξειδικασμένη, —σοβαρὴ στάση του, τὴν μετρημένη καί σεβασμία συμπεριφορά του τῆς ἐπιβάλλεται ἀπόλυτα, τὴν κατακτᾷ ψυχικά, κι' αὐτὴ τοῦ ἀφοσιώνεται πλήρως. Κι' ἂν καμμιά φορά, στήν πολυτάραχη αὐτὴ ζωὴ, παρουσιασθῇ κανένα νεφύδριο σκιερὸ, ἐκεῖνος, σάν πνευματικὸς ἄνθρωπος, ἔχει τὴ δύναμι νὰ τὸ διαλύῃ μὲ τὴν μακροθυμία καί πραότητα, τὴν ἀνοχή καί ἀνωτερότητά του. Πάντοτε οἱ δύσκολες στιγμὲς ἀπαιτοῦν γενναιοψυχία καί καρτερία.

Ὁ καλὸς καὶ χρηστὸς ἱερέας, θεοφοβούμενος ὅπως εἶναι, προχωρεῖ θαρραλέα καὶ στὸ ζήτημα τῆς τεκνογονίας καὶ τεκνοτροφίας. Ξεύρει πῶς εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα. Καὶ γίνεται πρόθυμα συνδημιουργὸς τοῦ στὸ μεγάλο ἔργο τῆς παιδοποιΐας. Μέση λύσις δὲν χωρεῖ. Καὶ ἀπαράδεκτοι συμβιβασμοὶ δὲν ἐπιτρέπονται γι' αὐτόν. Ἡ τεκνογονία ἢ ὅλως διόλου ἐγκράτεια καὶ ἀποχή. Ὅσα παιδιά θέλει ὁ Θεὸς ἄς μοῦ δώσῃ. Αὐτὸς θὰ φροντίσῃ γιὰ τὰ περαιτέρω. Κ' ἔχει κατὰ τρόπο ἀξιοθαύμαστο βεβαιωθῆ ἢ φιλόστοργη πρόνοια τῆς θείας Ἀγάπης καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Γνωρίζομεν λευϊτικὰς οἰκογένειες ὑποδειγματικὰς, πού τις ἐθαυμάσαμε κυριολεκτικὰ. Ὁ Χριστὸς τις κυβερνᾷ καὶ τις εὐλογεῖ. Δέκα καὶ δώδεκα παιδιά « κύκλῳ τῆς τραπέζης » τοῦ ἱερέως, ἔλαβον ἐξαιρετικὴν ἀνατροφή καὶ κατώρθωσαν ν' ἀναδειχθοῦν κατὰ τρόπον ἄριστο στὴν κοινωνία, νὰ μορφωθοῦν τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτά, νὰ προσδεύσουν, νὰ καταλάβουν θέσεις καὶ νὰ εἶναι δακτυλοδεικτούμενα σήμερα. Καὶ νὰ σημειώσετε, πὼς σὲ ὄρεινὰ καὶ πτωχὰ χωριά, χωρὶς μεγάλη κτηματικὴ περιουσία, ἔγιναν αὐτὰ τὰ θαύματα. Ἄλλ' ἐκυριαρχοῦσε τὸ « ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ αὐτὸς σὲ διαθήσει » (Ψαλμ. νδ', 23).

Κι' ὁ ἴδιος ὅμως ὁ φιλότεκνος ἱερεὺς δὲν ἀμελεῖ γιὰ τὴν οἰκογένειάν του. Κάνει ὅ,τι εἶναι δυνατόν καὶ πρέπον γιὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἐπιουσίου. Γίνεται φιλόστοργος πατέρας. Εἶναι προσεκτικὸς σ' ὅλα του. Τὸ παράδειγμά του διδάσκει καὶ ἐπιβάλλει κάθε ἱερὸ καὶ ἄγιο συναίσθημα. Τὰ παιδιά του, μὲ τὴ φροντισμένη ἀνατροφή πού τοὺς δίνει, γίνονται θεοσεβῆ, πειθαρχικά, καλὰ κ' εὐλογημένα ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἄν βλέπωμε καμμιά φορά νὰ πραγματοποιῆται ἡ παροιμία τοῦ σοφοῦ μας λαοῦ « παπᾶ παιδί, διαβόλου ἐγγόνι », συμβαίνει αὐτὸ ὄχι μόνο γιατί δὲν ἔχει αὐτὸς ὁ ἱερεὺς καμμιά πνευματικότητα, κανένα ἔνθεο ζῆλο μέσα του, ἀλλὰ καὶ στὸ σπίτι του ἐπικρατεῖ πνεῦμα ἀσεβείας, θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, ἀκαταστασίας, ἀναρμόστου διαγωγῆς. Ὅλα αὐτὰ μαζί μὲ τὸ ἄθλιο πολλές φορές συγγενικὸ περιβάλλον ἐπιφέρουν τὴν πλήρη καταστροφὴ τῶν παιδιῶν. Ἐνῶ ὁ φωτισμένος πνευματικὰ ἱερεὺς τὰ παιδιά του τὰ κάνει ἀληθινὰ οὐρανοπολίτες.

Γενικὰ τὸ σπίτι κάθε καλοῦ κληρικοῦ εὐωδιάζει κυριολεκτικὰ ἀπ' τὸ λιβάνι τῆς πίστεως, τῆς εὐσεβείας, τῆς ζωῆς τῆς ἀρετῆς. Οἱ ἱερεῖς παραδόσεις τῆς νηστείας φυλάσσονται μ' ἐπιμέλεια. Ἡ φιλοστοργία καὶ ἡ φιλοξενία ἔχουν τὴν θέσιν καὶ περιωπὴ τους. Ἡ προσωπικότητα τοῦ κληρικοῦ βεβαιώνεται μὲ τὴν ἀνυπόκριτη ἀγάπην στοὺς εὐλαβεῖς οἰκείους του. « Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων » (Α' Τιμ. ε', 8). Δηλαδή ἐὰν κάποιος ἀπὸ σᾶς δὲν λαμβάνῃ πρόνοια γιὰ τοὺς δικούς του ἀνθρώπους καὶ μάλιστα γιὰ τοὺς οἰκια-

κούς του, αὐτὸς ἔχει ἀρνηθῆ τὴν πίστι τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι χειρότερος ἀπ' τὸν ἄπιστο.

Ἄλλὰ καὶ οἱ δικοὶ του, στενοὶ ἢ μακρυνοὶ συγγενεῖς, χωρὶς ὑπολογισμοῦ καὶ ὑστεροβουλίας, ὀφείλουν νὰ συμπεριφέρωνται. Καὶ νὰ κατανοοῦν πέρα γιὰ πέρα, ὅτι «ὁ ἱερεὺς ἄγγελος Κυρίου Παντοκράτορός ἐστι» (Μαλαχ. β'. 7). Γιὰ νὰ τὸν σέβωνται. Νὰ φροντίζουν μὲ τὴν εὐτακτὴ ζωὴ τους νὰ τοῦ προφυλάσσουν τὸ κῦρος. Νὰ δίνουν τὴν ἐντύπωσι, ὅτι κι' αὐτοὶ κοντὰ του ἔχουν πνευματικὰ ἀναγεννηθῆ.

β) Στὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου.

Κι' ἐδῶ πιὸ πολὺ αὐθόρμητα καὶ ἐντελῶς ἀνεπιτήδευτα ζεχύνεται ἀπ' τὸ πνευματικὸ βάθος τοῦ καλοῦ κληρικοῦ ἢ ἄρρητη εὐωδία τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς ἱερατικῆς του προκοπῆς. Καθρέπτης του εἶναι καὶ τὸ σπίτι του βέβαια, ἀλλ' ἰδιαίτερα ὁ ναὸς τοῦ Κυρίου. Μέσα του γι' αὐτὸ κυριαρχεῖ βαθεῖα ὁ πόθος, ποῦ ἔκανε τὸν ψαλμωδὸ ν' ἀναφωνήσῃ «ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων, ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλας τοῦ Κυρίου. . . ὅτι κρείσσων ἡμέρα ἐν ταῖς αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας ἐξελεξάμην παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἢ οἰκεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν» (Ψαλμ. πγ', 2-3, 11).

Σοβαρὸς, ἱεροπρεπὴς, ἐπιβλητικὸς, ὑπερυψωμένος στὴν συνείδησι τοῦ λαοῦ, μὲ τοῦ ὑψηλοῦ βαθμοῦ του τὴν πνευματικότητα καὶ ἀγιότητα ἀναλλοίωτη, φροντίζει ν' ἀνταποκρίνεται μὲ ὅλη τὴ δύναμι τῆς ψυχῆς του στὰ ἱερώτατα καθήκοντά του. Ἡ μέριμνά του γιὰ τὴν τάξι, τὴν εὐπρέπει, τὴν καθαριότητα τοῦ ναοῦ εἶναι προσωπικὴ του ὑπόθεσις. Γνωρίζει καλά, ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ ναοῦ ἔχει σπουδαιότητὴ σημασία γιὰ τὴν ἐπιβολὴ καὶ τὴν ἀνταπόκρισι στὸν ὕψιστο σκοπὸ του. Ἐπειτα ἡ διεξαγωγὴ τῆς θείας Λατρείας, μ' ὅλους τοὺς τύπους τῶν διατάξεων τῆς Ἐκκλησίας, γίνεται ἀντικείμενο τῆς ἰδιαίτερας προσοχῆς του. Κ' ἡ τέλεισις τῶν Μυστηρίων μ' εὐλάβεια, ἀκρίβεια, προσεκτικότητα, χωρὶς βιασύνῃ, δίχως ἀσεβεῖς ἐκδηλώσεισι καὶ φωνῆς κ.τ.π., διαρκῶς τὸν ἀπασχολεῖ καὶ κατορθώνει νὰ ἐπιβάλλῃ κάθε φορὰ αὐτὸ ποῦ πρέπει. Στὸ δυναμικὸ του πρόσωπο ζωντανεῖ ἀληθινὰ ὀλόκληρη ἡ Ἐκκλησία.

Ἀκόμη προσέχει τὸ ζήτημα τῆς ψαλμωδίας. Ἄτακτες φωνῆς καὶ ἐπιδεικτικότητες, ἄσκοπεσ κινήσεισι καὶ συζητήσεισι, δὲν ἔχουν καμμιά θέσι, γιὰτὶ καταστρέφουν τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς κατανύξεως καὶ τῆς εὐλαβικῆς παρακολουθήσεως τῶν ψαλλομένων καὶ τελουμένων. Ὁ μυσταγωγικὸς χαρακτήρας τῆς Ἐκκλησίας μας ἀπαιτεῖ ἀπὸ λειτουργοῦ καὶ ἱεροψάλτας σεβασμὸ, συνέπει, ἀπόλυτη πειθαρχία καὶ συναίσθησι. Καὶ ἀκόμη. Ἀπαγορεύεται κάθε παράληψις ὕμνων καὶ ψαλμῶν, κάθε παρατυπία καὶ ἀντικανονικότης.

«ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ»

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ ΕΠΙΣΤΑΣΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΑΡΙΘΜΟΥΣ»

Ἐπὶ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Οἱ ἄμναλοι καὶ ἀχάριστοι Ἑβραῖοι προτιμοῦν ἀπὸ
τὸ μάννα τὰ πράσα.

Ὁ Ἑβραϊκὸς λαός, ποῦ τρεφότανε μέσα στὴν ἔρημο μὲ τὸ μάννα, ποῦ ἦτανε μιὰ τροφή εὐχάριστη στὴ γεύση, ὑγιεινότετη, θρεπτικώτατη, καθαρώτατη καὶ καθαυτὸ οὐράνια, τὴν ἐβαρέθηκε στὸ τέλος, καὶ βαριεστισμένος κι' ἀηδιασμένος ἀπ' αὐτὴν ἐπεθύμησε τὰ κρέατα καὶ τὰ ψάρια τῆς Αἰγύπτου καὶ τὶς παχειές, ἀρρωστιάρικες καὶ κακόχυμες τροφές.

Ἄλλοίμονο! Ἦτανε, μὰ τὴν ἀλήθεια, νὰ τοὺς κλαίη κανεὶς, ἂν ἔβλεπε κανένας τὰ πλήθη τους, νὰ κάθωνται μπροστὰ ἀπὸ τὶς σικηνές τους καὶ στὰ κατώφλια τῆς εἰσόδου των καὶ νὰ κλαμουριάζωνται σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ ἐνθυμούμενοι τοὺς σικυούς, καὶ τοὺς πέπονας, καὶ τὰ πράσα, καὶ τὰ κρόμμου καὶ τὰ σκόροδα τῆς Αἰγύπτου», ἐνῶ μπορούσαν ν' ἀπολαύσουνε, χωρὶς κανένα κόπο κι' ἄφθονα καὶ περίσσια μιὰ τέτοια οὐράνια τροφή (Ἄριθ. ια', 4-10).

Δὲν εἶναι ὅμως διόλου παράδοξο πρᾶγμα, ἂν μιὰ γεύση διεφθαρμένη νοστιμεύεται τὶς κοινές, μηδαμινές,

« Πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω » (Α' Κορ. ιδ', 40),
δὲν παραγγέλλει ὁ μέγας Ἀπόστολος ;

Μὲ τὴν ἐπιβλητικότητά του ὁ φωτεινὸς κληρικὸς τὸ πραγματοποιεῖ. Αὐτὸς εἶναι τὸ πᾶν μέσα στὸν ναὸν του. Καὶ μπορεῖ νὰ λήη ὑψάνοντας τὰ μάτια του, οἰαδήποτε στιγμή, πρὸς τὸν Κύριο τῶν Δυνάμεων· « δοκίμασόν με, ὁ Θεός, καὶ γνῶθι τὴν καρδίαν μου, ἔτασόν με καὶ γνῶθι τὰς τρίβους μου καὶ ἶδε εἰ ὁδὸς ἀνομίας ἐν ἐμοί, καὶ ὁδηγήσόν με ἐν ὁδῷ αἰωνία » (Ψαλμ. ρη', 23 - 24).

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ
Ἱεροκήρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως

καὶ χυδαῖες αὐτὲς τροφὲς περισσότερον ἀπὸ τὰ γλυκύτατα σπυριά τοῦ μάννα.

Κι' ἐμεῖς τώρα, ἀφήνοντας τοὺς κακοδιαίτους ἐκείνους, ἄς στρέψωμε, γιὰ τὴν ὠφέλειά μας, τὸ λογισμό μας ἀπὸ τὶς ὑλικὲς τροφὲς στὶς ἄλλες τὶς τιμιώτερες, μὲ τὶς ὁποῖες τρέφεται καὶ στηρίζεται ἡ ψυχὴ.

Πόσοι καὶ πόσοι ἀνάμεσα στοὺς σημερινούς Χριστιανούς, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι ἐκεῖνοι πού τοὺς μιμοῦνται, προτιμοῦνε ἀντὶς γιὰ τὸ οὐράνιο μάννα τὰ αἰγυπτιακὰ σκόρδα καὶ κρομμύδια; Πόσοι καὶ πόσοι (γιὰ νὰ φέρω ἓνα πρόχειρο παράδειγμα) ἀπὸ τοὺς γραμματισμένους κι' ἀπὸ τοὺς λογίους μας, πού εἶναι τάχατες ἐραστὲς τῆς σπουδῆς καὶ τῆς μάθησης, τὴν μελέτη μὲν τῆς θείας Γραφῆς καὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν μεγάλων Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας τὴν ἀντιπαθοῦνε, προτιμοῦνε δὲ καὶ κάνουνε κυριολεκτικῶς βουτιά, μὲ ἀληθινὸ πάθος, στὴ μελέτη τῆς ἄσεμνης Σαπφούς καὶ τοῦ βωμολόχου Λουκιανοῦ κι' ἄλλων τέτοιων, ὅπως εἶναι οἱ πλαστογράφοι Ἡλιόδωρος καὶ Τάτιος; Πῆτέ μου, σᾶς παρακαλῶ, δὲν προτιμοῦνε κι' αὐτοί, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι, τὴν αἰγυπτιακὴ δίαιτα παραπάνω ἀπὸ τὸ οὐράνιο μάννα;

Ἀλλοίμονό μου! Ξέπεσα κι' ἐγὼ κάποτες σὲ μιὰ τέτοιαν ἀμυαλωσύνῃ. Κατόπιν ὅμως τὸ συναισθάνθηκα καὶ μετάνοιωσα· καὶ κατάλαβα πὼς πρέπει νὰ πετάξω στὰ σκουπίδια τὰ τέτοιας λογῆς βιβλία, κι' ἀποφάσισα σ' αὐτὸ μονάχα νὰ στρέψω τὴν προσοχή μου καὶ τὴν σπουδὴ μου, στὸ πῶς νὰ γεμίζω δηλαδὴ πάντα μου τὸ Γομὸρ (τὸ σακκούλι μου) ἀπὸ τὴν θεόσταλτην μόνον αὐτὴ τροφή.

Ἀλλά, ἄς ξαναειπῶ κι' ἄλλη μιὰ φορά τὸ Ἀλλοίμονό μου! Γιατὶ καὶ γιὰ δεύτερη φοράν ξεστράτισα ἀπὸ τὸν ἴσο δρόμο καὶ παρεξεδράπηκα, ἐξ αἰτίας κάποιου περιστατικοῦ πού μοῦλαχε. Μ' ἐνόμισαν δηλαδὴ μοναδικὸ κι' ἀπαραίτητο· καὶ δὲν μπόρεσα, ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τοῦ χαρακτῆρα μου ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση

ν' ἀσχοληθῶ μὲ τὴ μετάφραση τοῦ Βιργιλίου· κι' ἀναγκάστηκα γι' αὐτὸ ν' ἀπολογοῦμαι σ' αὐτοὺς ποὺ μοῦ ἐπετέθηκαν, μὲ σφοδρότητα καὶ μὲ φορτικότητα, γιὰ τὴν ματαιοσχολία μου αὐτὴν. Νὰ δὲ καὶ μιὰ ἐπιστολὴ ποῦστειλα σὲ κάποιον μου φίλον, ποὺ κι' αὐτὸς μαζί μ' ἄλλους πολλοὺς μὲ κατηγορήσε γιὰ τὴν ματαιοπονία μου ἐκείνη.

«Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Δεῖνα...

Δὲν ξέρω, πῶς νὰ ἐξηγήσω αὐτὸ ποὺ ἀναφέρεται γιὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, (κι' αὐτὸς ἦταν ὁ Ἱερώνυμος), πῶς ἐπειδὴ τᾶρεσεν ὑπερβολικὰ νὰ διαβάζῃ τὶς ραψωδίες τοῦ Λατίνου ποιητῆ Βιργιλίου, ἐτιμωρήθηκε γι' αὐτὸ μὲ κάποια ποινὴ, ποὺ κάθε ἄλλο παρά ἐλαφρὴ ἦταν, μαστιγώθηκε δηλαδὴ δυνατὰ μέσα στὸν ὕπνο του ἀπὸ ἀγγέλους.

Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα γιὰ μένα δὲν ἦταν ὄνειρο, ἀλλὰ πραγματικότητ᾽· καὶ κάποιος, ὄχι βέβαια ἄγγελος τ' οὐρανοῦ, ἀλλ' ἄνθρωποι τῆς γῆς καὶ μὲ σάρκα καὶ μὲ ὀστέα, μ' ἐπιπλήξανε γιὰ τὴν ἄλλοτινὴ σπουδὴ μου γύρω ἀπὸ τὸν ἴδιο ποιητῆ.

Τοὺς ἀποκρίθηκα στοὺς ἐλέγχους τους, πῶς κι' ὁ Ἀπολινάριος ἀπὸ τὴν Λαοδίχεια παρουσίασε μὲ ἥρωϊκὸ ἐξάμετρο τὴν Ἀγία Γραφή. Ἀλλὰ ὁ Ἀπολινάριος ἦταν αἰρεσιάρχης, μ' ἀποκρίθηκα. Τοὺς ἀνταπάντησα, πῶς κι' ὁ μέγας Θεολόγος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐξέδωκε κι' αὐτὸς μὲ στίχους τὰ «Μετρικὰ» καὶ μάλιστα πῶς ἐδραματοποίησε κι' αὐτὸ τὸ σωτήριον πάθος τοῦ Κυρίου μας. Τοὺς εἶπα ἀκόμη, κι' ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κυρήνης Συνέσιος ἔκανε λυρικοὺς ὕμνους, κι' ἐξυμνοῦσε μ' αὐτοὺς ποιητικὰ τ' ἀκατάληπτα κι' ἀνεξιχνίαστα τῆς ὑπερφυσικῆς μας πίστεως μυστήρια καὶ δόγματα. Κι' ὁ Δαμασκηνός, Πατέρας κι' αὐτὸς τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας, ἀματογραφοῦσε κι' ἔγραφε στὰ «Ἰαμβεῖα» του ὕμνους ἱεροῦς.

Μοῦ ἀνταπαντήσανε ὅμως, πῶς ὁ πρῶτος ἔγραφεν ἀπὸ ἀντίδραση πρὸς τὸν τύραννο, ποὺ ἀπαγόρευσε

στούς Χριστιανούς νά καταγίνωνται μέ τὰ ἑλληνικά γράμματα, γιά νά κρατᾶ κι' αὐτούς καί τὰ παιδιά τους μέσα στά σκοτάδια τῆς ἀπαιδευσίας καί τῆς ἀμάθειας. Κι' ἔτσι, ὁ θεῖος αὐτός Πατέρας ἔγραφε ποιητικά διδασκαλίες πνευματικές καί διάφορες παραινήσεις. Ὁ δεῦτερος, ἔγραφεν ὕμνους ἔνθεους. Κι' ὁ τρίτος, ἐκκλησιαστικές δοξολογίες.

Κατόπιν ἀπ' αὐτά, τοὺς ἐθύμισα κι' ἐγὼ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τῆς Θεσσαλονίκης, πού ἐφιλοπόνησε τὰ ὑπομνήματα, καί μάλιστα κατὰ τρόπο διεξοδικό, γύρω ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα καί τὴν Ὀδύσσεια τοῦ Ὅμηρου καί σημειώσεις στὴν Περιήγηση τοῦ Διονυσίου.

Ἄλλὰ στὸ σημεῖο αὐτό, κόβοντας τὴν ἀπολογία μου μέ τσεκούρι ἀπὸ τὴν Τένεδο, ὅπως λέει ἡ παροιμία, μ' ἀποστόμωσαν καί μ' ἀπάντησαν, πὼς κι' αὐτὸς δὲν ἔκανε καλά. Τί νά κάνω λοιπὸν ἀπέναντι σὲ τόσον ἀδυσώπητους δικαστές; Ἐκρίνα ἀναγκαῖο, νά μεταχειρισθῶ γιά τὴν θεραπεία τοῦ σκανδάλου ἓνα ὁποιοδήποτε ἀντιφάρμακο, ἀφοῦ, εἴτε εὐλογα εἴτε παράλογα, ἔφθασα στὸ σημεῖο νά ταράζω τόσο πολὺ ἀδελφικὲς ψυχές.

Ἐπεχείρησα λοιπὸν κάποια φιλοπονηματά μου, πού εἶχανε ἀντικείμενο ἐσωτερικώτερο καί θεϊότερο σπουδῆς, πού μ' αὐτά, πλύνοντας τὸ στόμα μου ἀπὸ τὴν ἀλμύραν τοῦ Βιργιλίου μέ τὰ γλυκὰ ποταμῆσια νερά τῆς θεοπαράδοτης διδασκαλίας, θά μπορούσα κάπως νά μαράνω, ἂν ὄχι νά σβύσω ὀλότελα, τὴν φλόγα καί τὸ καυτήριο τῆς συνείδησης τῶν ἄλλων γύρω ἀπὸ ἐμένα. Οὐμῆθηκα λοιπὸν τὸ θαῦμα τοῦ προφήτη Ἐλισσαίου πού ἔκανε στὰ Γάλγαλα. Ὅταν δηλαδὴ τὸ φαγητὸ πού μαγεῖρεψε βρέθηκε φαρμακερὸ καί θανατερό, καί οἱ ἄνδρες γιά τοὺς ὁποίους ἐτοιμάσθηγεν ἐφώναξαν— «ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, μέσα στὸ καζάνι τοῦ φαγητοῦ βρίσκεται ὁ θάνατος», ὁ Προφήτης τοὺς ἐσυμβούλεψε— «Πάρετε ἀλεύρι καί ρίξετέ το μέσα στὸ καζάνι». Καί εἶπε πρὸς τὸ παιδάριο τοῦ Γιεζεῖ— «Κένωσε τὸ φαγητὸ στὸν κόσμο, καί ἄς τρῶνε...» (Β' Βασιλ. δ', 40-42).

ΠΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩΤΕΡΟΝ ΦΩΣ ΣΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΜΑΣ

Μεγάλη ἡ δύναμις τῆς ἀμαρτίας, ἀλλ' ἀσυγκρίτως μεγαλύτερη ἡ θεία χάρις καὶ ὁ θεῖος φωτισμός. Ἄρκει νὰ θελήσῃ ὁ ἄνθρωπος ν' ἀνοίξῃ τὴ καρδιά του καὶ νὰ λάβῃ τὴ δύναμι αὐτὴ γιὰ νὰ γίνῃ νικητῆς. Καὶ τότε θὰ ἀναφωνήσῃ μὲ τὸ θεῖο Παῦλο κὸ γάρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ μὲ ἡλευθέρωσε ἀπὸ τὸν νό-

Ἐγὼ ὅμως κι' ἄλλο καζάνι ἐχρησιμοποίησα. Καὶ τ'ἀλεύρια ποὺ μεταχειρίσθηκα σὰν ἀντίδοτα δὲν ἦτανε δικά μου, παρὰ τὰ πῆρα ἀπὸ ἄλλα κελλάρια. Μοῦ χρησιμεύουνε ὅμως στὸ σκοπὸ μας. Κι' ἔχω τὴν ἐλπίδα πὼς αὐτοὶ ποὺ αἰσθάνθηκαν ἀηδία ἀπὸ τὰ πρῶτα μου μαγειρέματα, θὰ εὐχαριστηθοῦνε ἀπὸ τὸ δεύτερον αὐτὸ παρασκευασμὰ μου καὶ θὰ τὸ δεχθοῦνε μ' εὐχαρίστηση μεγάλη· γιατί ὄχι μονάχα δὲν θὰ βαρεθοῦνε, μὰ καὶ θ' ἀπολαύσουνε ὠφέλεια μεγάλη».

«Ἐρρωσο».

Αὐτὰ ἔγραφα τότε γιὰ ἀπολογία μου. Ἄν μ' ἐρωτήσῃ ὅμως κανεὶς τώρα, ἂν ἀπαγορεύεται ὅλως διόλου ἡ ἀπασχόληση καὶ οἱ σπουδὲς τῶν Χριστιανῶν στὴν φιλολογία καὶ στὶς κοσμικὲς σπουδὲς, θὰ τ' ἀπαντοῦσα Ὅχι. Γιατὶ μεγάλη ὠφέλεια προέρχεται κι' ἀπ' αὐτές, ὅπως μᾶς τὸ φανερώνουν κι' ἔμπρακτα καὶ μὲ τὰ λόγια των οἱ θεσπέσιοι Πατέρες μας.

Οἱ Ἰσραηλίτες πάντως δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτοι κι' ἀξιόμεμπτοι, ἂν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καθημερινή τους τροφή ποὺ τοὺς τὴν ἔστελλεν ὁ Θεὸς ἀπὸ ψηλά, ἀναζητοῦσανε νὰ βροῦνε καὶ νὰ φᾶνε καὶ κάτι ἄλλο ποὺ ἦτανε προῖον τῆς γῆς. Ἀξιοκατάκριτοι ὅμως ἦτανε, γιατί καταφρονώντας σὰν τροφήν ἄχρηστη τὸ μάννα ἔστρεψαν ὅλη τους τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν ὄρεξη πρὸς τοὺς «σικυοὺς καὶ τοὺς πέπονας τῆς Αἰγύπτου, καὶ περὶ τὰ κρόμμυα, καὶ σκόροδα καὶ τὰ πράσα» (Ἄριθ. ια', 5).

(Συνεχίζεται)

Ἀποδ. ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

μον τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου» (Ρωμ. γ', 2). Αὐτὸ θὰ τὸ δοῦμε στὴ κάτω μαρτυρία τοῦ Τ. πού μᾶς ἐξιστορεῖ τὸ ἠθικὸ δρᾶμα τῆς ζωῆς του πού βρῆκε τὴ λύσι του μὲ τὴν ἐν Χριστῷ λύτρωσι του.

Ἐπάλαισε μὲ τὸν ἄνθρωπο τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἐνίκησε ἐν τέλει, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς ζωῆς. Τὸ «πλειότερο φῶς» τῆς Γραφῆς δὲν θὰ ἦτο προτιμότερο νὰ τὸ ἀποκοῦσε ἀπὸ νέος ἀκόμη πρὶν κατακτήσῃ νὰ γίνῃ ἰσοβίτης, κρατούμενος;

Ἄρχιμ. ΠΡΟΚ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

«Ἐγενήθην τὸ 1902 εἰς μίαν πλουσίαν καὶ ἔφορον περιφέρειαν, ἣ ὅποια ἔχει λίγες οἰκογένειες. Ἡ οἰκογένειά μου ἦτο καὶ αὐτὴ ἀγροτική. Καθὼς ἐκατάλαβα ἀργότερα, ἡ ζωὴ τῶν γονέων μου ἐπέρασε μὲ βιοπάλη. Ἐτυχα μονογενῆς. Τὸν πατέρα μου ἐγνώρισα μόνον διὰ πέντε χρόνια, διότι μετὰ ταῦτα ἀπέθανε. Ἀφῆκε ἀρκετὴν κτηματικὴν περιουσίαν καὶ κινητὴν. Ἐπῆγα εἰς τὸ σχολεῖον μέχρι τοῦ ἔτους 1916, καὶ ἐτελείωσα τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον. Ἀκριβῶς τὸ 1920 ἐκλήθην στρατιώτης, καὶ ὅλον μου τὸ διάστημα ὑπηρετήσα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ 1922 συνελήφθην μεθ' ὀλοκλήρου τῆς Μεραρχίας μου αἰχμάλωτος καὶ ἐκρατήθην ἕνα ἔτος. Ἐκεῖ ἐδοκίμασα διὰ πρώτην φοράν τὰ δεινά, τὰς λύπας καὶ τὰς σκληρὰς δοκιμασίας. Σᾶς ὁμολογῶ, πάτερ μου, ὅτι εὐρέθηκα σὲ ἀρκετὲς μάχες, μὰ οὐδέποτε σκέφθην νὰ προσευχηθῶ, ἵνα ὁ Θεὸς μὲ βοηθῇ καὶ μὲ σώξῃ, καὶ σᾶς ἐρωτῶ, τί μὲ διεφύλαξε; Ἀσφαλῶς μία ἀνωτέρα δύναμις καὶ τοῦτο, διότι ἡ μητέρα μου προσηύχετο τακτικὰ γιὰ μένα... Τὸ 1927 ἐνυμφεῖθην καὶ ἀπέκτησα 5 ἀγόρια. Αἱ ἐργασίαι μου προώδευον μέχρι ἑνὸς σημείου, μὰ ἐγὼ δὲν ἤμουν εὐχαριστημένος, ἤθελα περισσότερα, τί συμβαίνει, ἤμουν ἄφρων. Ὅσον τὰ πλοῦτη μου ἠῤῥξανον, τόσον ἐμεγάλωνεν ἡ ἀγωνία μου, ὁ δαίμων μὲ κυρίευε καὶ τὰ προσωπικά μου μίση ἠῤῥξανον... Τώρα διακρίνω τὸ παρελθόν μου καὶ φρίττω.

Ἡμουν παραβάτης τῶν θείων ἐντολῶν, ἤμουν παράνομος, δὲν εἶχα πλησιάσει πρὸς τὴν ἀγάπην, ἐνόμιζα πῶς ὅλα τὰ γνωρίζω, ἤμουν γεμᾶτος μῖσος καὶ πλεονεξία καὶ τοῦτο τώρα τὸ καταλαβαίνω, δὲν συγχωροῦσα τοὺς ἐχθρούς μου. Τώρα ἀφοῦ ἐμελέτησα καὶ μελετῶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν εἶδα ὅτι ὅσα καὶ ἂν εἶχα δὲν ἦσαν ἰδικά μου καὶ διὰ παράδειγμα, μοῦ τὰ ἀφήρσεν ὁ Θεὸς ὅλα τὸ 1943, μὰ ὅλα τὰ κατέχω τώρα καὶ τίποτε δὲν ἔχασα. Ἡ εὐτυχία μου εἶναι μεγαλύτερα, διότι οἰκειοποιήθηκα τὸν πνευματικὸν πλοῦτον, τὸν θεῖον πλοῦτον πού δὲν ἐξαντλεῖται ποτέ. Κατὰ τὸ παρελθόν δὲν εἶχα πίστι, κατὰ τύπους ἔκανα τὸν Σταυρόν μου καὶ δυστυχῶς φαινομενικὰ κάπου-κάπου πήγαινα εἰς τὴν ἐκκλησία.

(Πάντοτε ἐβάδιζα κακὴν—κακῶς). Πάτερ, σᾶς ἐξομολογοῦμαι, ὅτι οὐδέποτε μοῦ ἤλθεν στὸ μυαλὸ νὰ συγχωρήσω τοὺς ἐχθροὺς μου. Τώρα ἀντιθέτως αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτόν μου ἀναπαυμένον, διότι τὰ τακτικὰ μαθήματα εἰς τὸν Χριστιανικὸν ὄμιλον, αἱ προσευχαὶ καὶ ἡ μελέτη τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ συγχωρήσω τοὺς ἐχθροὺς μου. Πρὸ 5 μηνῶν εἰς ἄλλην Φυλακὴν ἦλθε ἓνας ἱερεὺς νὰ μὲ ἐξομολογήσῃ καὶ στὸ τέλος μὲ ἠρώτησε, «συγχωρεῖς, παιδί μου, τοὺς ἐχθροὺς σου, ναι ἢ ὄχι;» καὶ ἀρνήθηκα, μὰ αὐτὸς σὰν πνευματικὸς ποῦ ἦτο εἶπεν «δὲν σὲ συγχωρῶ καὶ ἐγώ, ἀλλὰ σύντομα θὰ τοὺς συγχωρήσῃς τοὺς ἐχθροὺς σου καὶ ἔτσι θὰ συγχωρηθῆς καὶ σύ». Τώρα ἦλθεν ἡ ὥρα, πάτερ μου, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ, διότι ἐγίνατε ἡ ἀφορμὴ νὰ ἔλθω εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Οὐρανοῦ μου Πατρός, ἀπὸ τόσο πολὺ μακριὰ ποῦ εὐρισκόμην. Σᾶς ὁμολογῶ ὅτι οὐδέποτε θὰ τοὺς συγχωροῦσα, ἐὰν δὲν ἔμπαινα εἰς τὴν Φυλακὴν. Μὰ τώρα θὰ εὐχαριστήσω τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ μοῦ ἔδωσε τόσα παραδείγματα καὶ σὰν μακρόθυμος μὲ ἔφερον στὴν Φυλακὴν, ὅπου ἐγνώρισα τὴν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία μὲ ἐλευθέρωσε ἀπὸ ὅλα τὰ χρονιαῖα πάθη (Ἰωάν. γ', 32).

Εἶμαι ἀμαρτωλὸς καὶ πολλὰς φορὰς αὐταπατήθην. Τώρα ἐπλησίασα πρὸς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ πλεῖστα παραδείγματα μὲ πείθουν, ὅτι ὁ Θεὸς δωρίζει τὰ πάντα. Ἐνόμιζα ὅτι ἡ ἀτομικὴ μου δύναμις ἦτο ἐκείνη ποῦ μοῦ δημιουργοῦσε ὅ,τι μέχρι τῆς στιγμῆς εἶναι δικό μου. Εἰς τὴν Φυλακὴν ὅταν ἦλθα ἔβλεπα ὅλους τοὺς συγκαταουμένους μου σὰν ἐχθροὺς, δὲν ἤθελα νὰ πλησιάσω κανέναν. Μετὰ ἀπὸ 5 ἡμέρας ἦλθες, πάτερ μου, νὰ λειτουργήσῃς, καὶ ἦλθα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου ἤκουσα καὶ τὸ θεῖον κήρυγμά σας. Μετὰ δύο ἡμέρας ἦλθες διὰ τὸ μάθημα τοῦ Χριστιανικοῦ ὄμιλου, ἦλθα καὶ ἐγὼ καὶ ὅταν ἄκουσα τὰ παντοδύναμα θεῖα λόγια, ἄρχισα νὰ μεταβάλλωμαι. Ἐγνώρισα τὸν Χριστόν, τὴν διδασκαλίαν Του, τὸ ἔργον Του, ποῦ ἔκαμε διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν ἰδικὴν μου (Α' Τιμ. α', 15). Τώρα νομίζω ὅτι δὲν εὐρίσκομαι στὴν Φυλακὴν ἀλλὰ στὸν Παράδεισο. Τώρα βλέπω ὅτι ὁ Θεὸς προστάτευσεν καὶ μένα καὶ προστατεύει σὰν στοργικὸς Πατέρας ποῦ εἶναι καὶ ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειάν μου. Τὰ πάντα τὰ κανονίζει καὶ τὰ κατευθύνει ὁ Θεὸς καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος. Σὰν νέος ἄνθρωπος, σὰν ἀναγεννημένος ποῦ εἶμαι τώρα, πιστεύω ὅτι θὰ δυνηθῶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα τῆς ζωῆς μου, νὰ εὐχαριστήσω τὸν Θεὸν δι' ὅλης τῆς ζωῆς μου, νὰ προσφέρω τὰς ὑπηρεσίας μου ὡς Χριστιανὸς, οἰκογενειάρχης καὶ ὡς μέλος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν ἐκάστοτε πλησίον μου, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι. Τ. 1950. Ἰσόβια».

Ὁ ἄφθαστος χριστιανὸς νοσταλγὸς

Ο ΣΚΙΑΘΙΤΗΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ
ΤΗΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ
ΤΟΝ ΖΟΥΜΕ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΑΠΝΕΟΥΜΕ ΕΙΣ ΤΙΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΟΥ

Μία επίσκεψις στὸ σπίτι του

Οἱ ἡμέρες τῶν Χριστουγέννων καὶ ὀλόκληρο τὸ Δωδεκαήμερο ποὺ διανύσαμε μᾶς ἔφεραν εἰς τὴν μνήμην μας καὶ πάλιν τὸν μεγάλο πνευματικὸ ἄνθρωπο, τὸν ὑμνολόγο καὶ τὸν εὐσεβῆ μοναστὴ τὸν Ἄλεξ. Παπαδιαμάντην. Τὰ πενήντα δύο χρόνια ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ἡ 11 Ἰανουαρίου τοῦ 1911, ἐξύπνησαν μέσα μας τὴν εὐλαβικὴ φυσιογνωμίᾳ τοῦ Σκιαθίτη ποιητῆ καὶ διηγηματογράφου καὶ ἡ τελετὴ ποὺ ὀργανώθηκε τὴν προπαραμονῇ τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Παρνασσοῦ, ἀφιερωμένη εἰς τὸν Παπαδιαμάντη, ἐδημιούργησε μιὰ ἀτμόσφαιρα πνευματικῆς θρησκευτικότητος. Μία τελετὴ ποὺ ἀνέδιδε τὴν λεπτὴ μυστικοπαθῆ εὐωδία τοῦ Βυζαντίου μὲ τοὺς Χριστουγεννιάτικους ὕμνους καὶ τὰ δοξαστικά ποὺ ἔψαλε μιὰ ἄριστα καταρτισμένη Βυζαντινὴ χορωδία. Καὶ πλαισιωμένη εἰς τὴν θρησκευτικὴ βυζαντινὴ ἀτμόσφαιρα ἡ φυσιογνωμία, ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ πολλαπλῆ ἔκφρασις τῆς προσωπικότητος τοῦ συγγραφέα καὶ ὕμνωδοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ βαθεῖα θρησκευτικὴ κατανόησι. Ἐνα πλῆθος πνευματικῶν ἀνθρώπων ἀπησχολήθη μὲ τὴν φυσιογνωμίᾳ, τὴν πνευματικὴν του ἐκδήλωσι καὶ τὴν ψυχασύνθεσι τοῦ συγγραφέα τῆς «Φόνισσας». Ἄλλ' ἐνῶ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων θὰ ἔπρεπε νὰ μειώσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ γιὰ τὰ διηγήματα καὶ τὴν ἄλλη ἐργασία τοῦ Σκιαθίτη ποιητῆ ἀπεναντίας εἰς ὠρισμένες ἐποχές, ὅπως ἡ ἐποχὴ αὐτῆ τῶν μεγάλων ἐορτῶν τῆς χριστιανωσύνης, τὸ κοινὸν κάθε πνευματικῆς ἐκδηλώσεως δοκιμᾶζει ἠὺς ἄνω τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τὶς σελίδες ποὺ ἀναδίδουν τὸ ἄρωμα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ κατανόησεως. Διαβάζοντας τὰ ἀφηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη ἀναπνεόμε τὴν θρησκείαν, γεμίζουμε τὸν ἐσωτερικὸν μας κόσμον μὲ ἕνα πλῆθος συγκινητικῶν καὶ συγκλονιστικῶν αἰσθημάτων. Αὐτὴ ἡ ἰδιορρυθμίᾳ τῆς γλώσσης του, ποὺ τόσον ἔχει ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν ἐξελιγμένη σήμερα γλῶσσα τῆς πνευματικῆς δημιουργίας, κλείει μέσα της μιὰ ξεχωριστὴ γοητεία καὶ ἡ γοητεία αὐτὴ ζωντανεῖ τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν προσώπων ποὺ ἀνατέμνει ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὰς τοὺς ὁ Παπαδιαμάντης καὶ

φέρνει τὴν ψυχὴ τους πλησιέστερα πρὸς τὴν ἰδική μας χριστιανικὴ ψυχὴ. Ἡ ὑποβλητικὴ μυστηριακὴ ἔσπερινὴ τελετὴ ἀφιερωμένη στὸν νησιώτῃ τραγουδιστῇ τῶν ἀπλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνθρώπων μᾶς ἔδωκε ἀνάγλυφον τὴν ψυχοσύνησίν του καὶ ἀναπνεύοντα τὸ ἄρωμα τῆς βυζαντινῆς θρησκευτικῆς ἀτμοσφαιρας μᾶς ἔφερε συνοδοιπόρους εἰς τὴν μακρὰ καὶ ἀξιόλογον σταδιοδρομίαν του. Μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς εὐλαβικῆς πατρικῆς του ἐστίας ἢ οἰκειότητος του, παιδί ἀκόμη, μετὰ τὰ θρησκευτικὰ καὶ λειτουργικὰ κείμενα καὶ τὴν ὀρθόδοξον ὑμνογραφίαν, ἢ κατανόησιν τῆς δραματικῆς συνοδοιπορίας μετὰ τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους συνέθεσαν τὸ πνευματικὸ κλίμα εἰς τὸ ὁποῖον ἔζησε καὶ ἐδημιούργησε. Ἀλλὰ γιὰ νὰ σταθεροποιηθῇ τὸ κλίμα αὐτὸ συνετέλεσε μιὰ ἀδιάλειπτη καὶ ἡρωικὴ ἐσωτερικὴ πάλη πρὸς τοὺς ἔξωθεν καὶ τοὺς ἔσωθεν πειρασματικούς ἀντιπάλους του. Ἡ πνευματικὴ τοποθέτησις τοῦ πατῆρος Ἀδαμαντίου τοῦ πατέρα του τὸν συνέδεσε εἰς νεαρὰν ἀκόμη ἡλικίαν μετὰ πλειάδα πνευματικῶν μορφῶν τοῦ μοναχισμοῦ ποὺ ἡ ζωὴ τους εἶχε ἐπίδρασιν ἀποφασιστικὴν εἰς τὴν πνευματικὴν διαμόρφωσιν. Ἡ πλειάς αὐτῆ ἦταν τῶν «κολλυβάδων» μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης. Κρίκος ποὺ συνέδεσε τὸν Παπαδιαμάντη μετὰ τὴν πνευματικὴν αὐτῆ πλειάδα καὶ τὴν ζωὴν τῶν «κολλυβάδων», ἦταν οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς Σκιάθου.

* * *

Ἡ ἐντύφωσις τῶν ὑπερόχων σελίδων τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη μαζί μετὰ τὴν ἐντύπωση καὶ τὸ φῶς τὸ ἑλληνικὸ ποὺ ἀπλώνει εἰς τὸν ἐσωτερικὸν μας κόσμον μᾶς δημιουργεῖ καὶ ἐρωτήματα. Ζωγράφος λαϊκῶν τύπων ὁ Σκιαθίτης διηγηματογράφος ὑπῆρξε αἰσθηματικός, ἀπαισιόδοξος, εἴρων μετὰ ἕνα εἰλικρινῆ θρησκευτικὸν μυστικισμὸν ἀνάμικτον μετὰ κάποιον κάλογηρικὸν ἐπικουρισμὸν καὶ μετὰ ἕνα ζωηρὸ αἶσθημα τοῦ ὑπαίθρου καὶ ἰδίως τῆς θάλασσας. Ἡ παραμονὴ του τὸν περισσότερον ἴσως χρόνον εἰς τὴν Ἀθήναν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἔγραφε τὰ περισσότερα διηγήματα μετὰ ἡρώας τοὺς ἀπλοῦς καὶ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους τῆς Σκιάθου καὶ ζωντάνευε τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ γραφικοῦ νησιοῦ ποὺ ἐγεννήθηκε, θὰ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ πρωτεύουσα ἦταν τὸ ἔδαφος ποὺ ξυπνοῦσε σ' αὐτὸν τὴν νοσταλγίαν τοῦ νησιοῦ του. Ἴσως δὲ ἂν ἔμενε εἰς τὴν Σκιάθον ὅλον τὸ διάστημα τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας ἢ ἀπόδοσίν του νὰ μὴν ἦταν ὅπως εἶναι καὶ παραμένει μέχρι σήμερον. Ὁ Παπαδιαμάντης μολονότι μετὰ τὸν θάνατόν του

εύρηκε θαυμαστές πού μετέφρασαν έργα του στάθηκε ἐν τούτοις ὁ ἀποκλειστικός Ἑλληνας διηγηματογράφος.

Τὰ Χριστουγεννιάτικὰ του διηγήματα, τὰ Πρωτοχρονιάτικὰ του, τὰ Χριστούγεννα τοῦ Τεμπέλη, ὁ Ἀμερικάνος — πού ἐδιάβασε ἐκλεκτὴ καλλιτέχνις στὴν ἑορτὴ τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ ἄλλα διηγήματά του τὸν καθιέρωσαν ὡς τὸν «πρῶτον» Ἑλληνα διηγηματογράφον ὄχι ἀπλῶς ἠθογράφο ἀλλὰ καὶ μὲ εὐρύτερο περιεχόμενο στὸ ἔργο του. Καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἑλληνικὴ ἀποκλειστικότης ἐστάθηκε ὁ λόγος πού ὁ χρόνος δὲν ἐξηφάνισε τὴν ὁμορφιά, τὴν θρησκευτικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ πνοὴ καὶ τὸ βαθύ νόημα τῶν ἔργων του ὥστε νὰ τὰ ἐνθυμούμεθα, νὰ τὰ ζοῦμε καὶ νὰ τὰ ἀναπνεύουμε σὲ κάθε εὐκαιρία. Ἡ ζωὴ του ἀπὸ παιδικὴ ἀκόμη ἡλικία τὸν ὠθοῦσε πρὸς τὴν θρησκεία καὶ τὸν μοναχισμό. Οἱ παλαιοὶ Ἀθηναῖοι τὸν συναντοῦσαν ἄλλοτε στὸ καφενεῖο τῆς Δεξαμενῆς βυθισμένο στὶς σκέψεις καὶ τὶς νοσταλγικὲς του ἐμπνεύσεις καὶ ἄλλοτε εἰς τὸ ἐκκλησιάκι τοῦ ὁγίου Ἐλισσαίου, ὅπου ἔψελνε μ' ἓνα ἐξαιρετικὸ ἐκστασιασμὸ μαζί μὲ τὸν ἐξάδελφό του τὸν Ἀλέξανδρο Μωραϊτίδη. Εὐλαβῆς, μυστικοπαθῆς, φιλόθρησκος εἶχε ὑψηλὴ ἰδέα τοῦ μοναχικοῦ βίου. Καὶ νέος ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ στὸ Ἅγιον Ὄρος γιὰ νὰ γνωρίσῃ καὶ ἀπὸ πλησίον τὸν μοναχισμόν. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐγνώρισε βαθύτατες ψυχικὲς πικρίες καὶ ἰσχυρὰς ἀπογοητεύσεις. Τὴν ζωὴ τοῦ Ἄθω καὶ τὸν ἀσκητισμὸ τῶν μοναχῶν του τὴν ἀντίκρουσε ὑπὸ διαφορετικὸν πρῖσμα. Καὶ ἐτέθησαν πρὸ αὐτοῦ ἐρωτήματα ποῦ προβάλλουν καὶ σὲ μᾶς ὡς τοιαῦτα καθὼς διαβάζουμε τὶς σελίδες τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ προσπαθοῦμε νὰμποῦμε βαθύτερα στὴν σκέψιν καὶ τὴν ψυχουσύνθεσιν. Στὸν μοναχισμό τοῦ Ἁγίου Ὄρους διέγνωσε τὴν πολιτείαν ἑνὸς πνεύματος βαθύτατα ἀντισηχαστικοῦ καὶ ἱκανοῦ νὰ ὑποσκάψῃ τὰ θεμέλια τοῦ κυριώτερου ἴσως ὄχρου τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ νὰ τὸ μεταβάλῃ, καθὼς παρετήρησαν καὶ ἄλλοι μελετηταὶ του, σὲ ἄψυχο ὁμοίωμα παληῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἀνθούσης χριστιανικῆς ἀσκήσεως. Ἐφυγε ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος γεμάτος ἀπογοήτευσιν γιὰ νὰ μὴ σκεφθῆ πιά ποτὲ νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν εἰς αὐτό. Ἀλλ' ἂν δὲν ἐπραγματοποίησε τὸ νεανικὸ του ὄνειρον νὰ γίνῃ μοναχὸς μὲ τὴν ὑψηλὴν ἰδέαν τοῦ μοναχικοῦ πού ἔτρεφε, δὲν ἔπαυσε ὡς τόσον νὰ εἶναι εὐλαβῆς καὶ νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀκατανίκητη μελαγχολία καὶ διάθεσιν μονώσεως. Τὸν ἐκυρίευσεν τὸ πάθος τοῦ πόνου βραδύτερα στὴν πρωτεύουσα καὶ αἰσθάνθηκε νὰ φθείρῃται ἡ ὑγεία του καὶ ἡ δημιουργικὴ του γονιμότης. Εἶχε μεταβληθῆ σὲ ράκος ψυχικὸ καὶ πνευματικόν. Ἡ Σκίαθος ἐστάθηκε γι' αὐτὸν τὸ καταφύγιον καὶ τὸ ἠσυχαστήριόν του. Κατέφυγεν στὸ ὄλοπράσινον

γαλήνιο νησάκι του τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1910 καὶ προσπάθησε ἐκεῖ στὸ πατρικὸ του σπίτι νὰ ξαναβρῆ τὸ κλίμα ποῦ εἶχε δημιουργήσει τὴν ψυχοσύνθεσι καὶ τὴν γονιμότητά του. Ἐπισκεφθήκαμε τὸ φθινόπωρο τοῦ 1935 ἀκολουθώντας μία συνοδεία ξένων πνευματικῶν ἀνθρώπων ποῦ ἐπισκεπτόμενοι τὰ κυριώτερα ἑλληνικὰ κέντρα εἶχαν ἐκφράσει τὸν πόθο νὰ ἐπισκεφθοῦν καὶ τὸ πατρικὸ σπίτι, ὅπου ἔζησε ὁ μέγας Ἕλληνας διηγηματογράφος. Λίγο μακρὰ ἀπὸ τὸ μουράγιο τοῦ νησιοῦ μὲ τὰ ἀραγμένα καράβια καὶ τὰ καΐκια καὶ πίσω ἀπὸ ἓνα ξύλινο ἐτοιμόρροπο τότες γεφύρι προβάλλει τὸ σπίτι τὸ πατρικὸ τοῦ ποιητῆ. Παλῶ ρημαγμένο σχέδιο μὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ὅμως ποῦ τὴν ἀναπνέεις, τὴν αἰσθάνεσαι μόλις προχωρήσης στὸ βάθος. Εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα καὶ τὸ κλίμα τὸ θρησκευτικὸ μιᾶς ὀλόκληρης οἰκογένειας μὲ τελευταῖο γινὸ τὸν Παπαδιαμάντη πλαισιωμένο ἀπὸ τὶς δύο ἀδελφές του, τὴν Κυρατσούλα καὶ τὸ Οὐραγιῶ. Ποτισμένες μὲ τὶς ἴδιες θρησκευτικὰς ἀρχές καὶ οἱ ἀδελφές τοῦ Παπαδιαμάντη. Φιλόξενες καὶ εὐγενικὲς ὑποδέχονται στὸ πατρικὸ τους. Καὶ μὲ συγκίνησι ποῦ μᾶς τὴν μετέδιδαν ἀκεραία καὶ οἱ δύο ἀδελφές ἐγνωρίσαμε μιὰ μορφή τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ ἀπὸ τὶς ἀφηγήσεις τους. Ἄθικτο καθὼς τὸ ἀφῆκε θνήσκοντας τὸ γραφεῖο του. Ἐπάνω ἓνας τόμος ἔργα τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἓνα μικρὸ Εὐαγγέλιο. Στεγνωμένο τὸ μελάνι ἐπάνω στὴν πέννα του μὲ τὴν ὁποῖαν ἐχάραξε τὶς τελευταῖες γραμμὲς μιᾶς σελίδος του. Καὶ στὸ βάθος τὸ μικρὸ εἰκονοστάσι μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Εὐαγγελιστρίας — τῆς Κουνίστρας τῶν διηγημάτων του — καὶ μὲ ἀναμμένο πάντοτε τὸ καντήλι.

Ἡ Κυρατσούλα ἡ εὐνοουμένη ἀδελφή τοῦ Παπαδιαμάντη μόλις συγκρατεῖ τὰ δάκρυά της ὅταν μᾶς ἀφηγῆται τὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς του. Εἶχε μεταλάβει τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ καθὼς ξαπλωμένος στὸ κριββάτι του ἀντίκρυζε τὸν θάνατο καὶ ἐπάλευε μὲ τὸ χάρο ἔφυλε μὲ μόλις ἀκουομένη φωνὴ ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἴδιο ἐκστασιασμό τῶν παλιῶν καλῶν χρόνων ἓνα δοξαστικὸ. Τὸ δοξαστικὸ τοῦ ἔσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστῆ.

«Τὴν χεῖρά σου τὴν ἀψαμένην τὴν ἀκήρατον κορυφήν τοῦ Δεσπότου μεθ' ἧς καὶ δακτυλεῖ αὐτὸν ἡμῖν καθυπέδειξας ἔπαρον ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς αὐτὸν Βαπτιστὰ ὡς παρρησίαν ἔχων πολλήν...».

Δὲν ἐπρόφθασε νὰ συνεχίσῃ. Ἡ πνοὴ τοῦ θανάτου ἐκάλυψε τὰ μάτια του καὶ ἐσφράγισε τὰ χεῖλη του. Ἐνα ἑλαφρὸ μειδίαμα εἶχε ἀπομείνει στὰ χεῖλη αὐτὰ τὸ ὄσια. Καὶ τὴν 11 Ἰανουαρίου ἀπέθνησκε ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ὅλη του ἡ ζωὴ ἦταν τό-

**ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ»
Ἡ «ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ»**

**Τιμωροῦνται βαρεῖα οἱ ἀνάξιοι λειτουργοὶ
καὶ δοξάζονται οἱ ἄξιοι.**

Ἡ Λαύρα τοῦ μεγάλου ἁγίου Εὐθύμιου δὲν ἐχωροῦσε πλέον ἄλλους κι' ἔφθασε νᾶχη πενήντα ἀδελφούς, πού γιὰ τὸν καθένα τους εἶχε κτίσει ξεχωριστὸ κελλί· καὶ εἶχε προστάξει νὰ γίνεται καθημερινῶς σύναξη καὶ θεία λειτουργία. Γιατὶ δυὸ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, ὁ Ἰωάννης κι' ὁ Κυρίωνας, εἶχανε καταξιωθῆ μετὰ τὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης.

Ἐνα Σάββατο λοιπὸν πού ἐλειουργοῦσεν ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Εὐθύμιος κι' ἐπρόσφερεν τὴν ἀναίμακτη πρὸς τὸν Θεὸ θυσιά, καὶ εἶχε στὰ δεξιὰ του τὸν Δομετιανὸ πού κρατοῦσε τὸ ἅγιο ριπίδιο, τὴν ὥραν ἀκριβῶς πᾶρχισεν ἡ δοξολογία, οἱ ἀδελφοὶ Τερέβωνας καὶ Γαβριήλιος, πού ἦτανε κι' αὐτοὶ μέσα στὸ ἱερὸ καὶ παραστέκανε στὴν ἁγία Τράπεζα — μεγάλη εἶναι ἡ χάρη σου, Χριστέ μου, καὶ μεγάλη ἡ δόξα, πού μ' αὐτὴν ἐδόξασες τὸν ἅγιον Εὐθύμιε! — εἶδανε ξαφνικὰ μιὰ λάμψη ν' ἀπλώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἁγία Τράπεζα καὶ νὰ κατεβαίνει ἀπὸ ψηλὰ σιγὰ σιγὰ, καὶ νὰ τυλίγη σὲ λίγο τὸν ἅγιο Εὐθύμιε καὶ τὸν Δομετιανόν. Κι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐκράτησεν, ἀπὸ τὴν ὥρα πᾶρχισε ἡ ἱερὴ δοξολογία ὡς τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας. Καταφοβήθηκε λοιπὸν ὁ Τερέβωνας καὶ ἀπομακρύνθηκεν ἀπὸ τὸ ἅγιο θυσιαστήριον. Κι' ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ποτὲ του πλέον, ὅπως τῶκανεν ἄλλοτε, δὲν ἐτολμοῦσε νὰ πλησιάσῃ στὸ ἱερὸ καὶ στὴν ἁγία Τράπεζα. Ἀλλὰ πάντα του στεκόντανε, μ' εὐλάβεια μεγάλη, στὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ. Καὶ τὸ ἴδιο ἔκανε κι' ὁ ἀδελφός Γαβριήλιος.

*
* *

Διηγοῦνται μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρες γιὰ τὸν Ἀββᾶ Μαρκελίνο τὸν ἀσκητὴ τῆς Θηβαίδας, πὼς κάθε Κυριακὴ πού ἔβγαινε ἀπὸ τὸ κελλί του γιὰ νὰ πάη στὴ σύναξη φρόντιζε νὰναι παστρικός καὶ καλοσυγυρισμένος. Κι' ὅτι, πηγαίνοντας, ἔλεγε ἀπὸ μέσα του, ὡσότου νὰ φθάσῃ στὴν Ἐκκλησίαν,

σον συνδεδεμένη μετὰ τὸν Θεό, ὡς πιστὸς ὑπηρετῆς καὶ λειτουργός του καὶ μετὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀπλοῦς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ὡς συνοδοιπόρους εἰς τὴν ζωὴ του.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

τὸν ὄρθρο ἀπὸ τῆς θείας Λειτουργίας καὶ διάφορα τροπάρια, χωρὶς νὰ κουνῆ σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα διόλου τὰ χεῖλη του, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀκούσῃ κανεὶς.

Ὅταν λοιπὸν ἔφθανε στὴ συνάξει, τρέχανε τὰ δάκρυα ποτάμι ἀπὸ τὰ μάτια του κ' ἐμούσκευαν τὰ στήθη του. Κι' ἔλεγε σ' ὅλους, πῶς ὅσο διαρκοῦσεν ἡ συνάξει καὶ ἡ θεία Λειτουργία ἔβλεπεν ὅλη τὴν Ἐκκλησίαν νὰναι φωταγωγημένη καὶ νὰ ξαστράφῃ σὰν ἀπὸ φωτιά κ' ὅτι σὰν γίνονταν ἡ ἀπόλυσις σταματοῦσε παρευθὺς ἡ λάμψη τῆς αὐτῆς σὰν νὰ σβυνοῦν ἡ φωτιά.

* * *

Κάποιος Γέροντας μᾶς ἔλεγε γιὰ κάποιο Δεσπότη, πῶς μιὰ Κυριακὴν ἐπῆγε σὲ κάποιο χωριὸ τῆς ἐπαρχίας του, καὶ εἶπε στοὺς διάκους του, νὰ πᾶνε νὰ βροῦνε τὸν ἐφημέριο, καὶ νὰ ῥθῃ στὴν Ἐκκλησίαν γιὰ νὰ τοὺς λειτουργήσῃ. Ἐψαξαν λοιπὸν νὰ τὸν βροῦνε καὶ εἶδαν, πῶς ἦταν ὅλως διόλου χωριάτης καὶ πρωτινὸς καὶ ἀπλοϊκὸς στὰ φερσίματά του.

Τὸν πήγανε λοιπὸν στὸ Δεσπότη, κ' αὐτὸς τὸν ἐπρότρεψε νὰ κἀνῃ τὴν προσκομιδὴν. Ὅταν λοιπὸν μπῆκε μέσα στὸ ἱερὸ καὶ πλησίασε στὴν ἁγίαν Τράπεζαν, εἶδε σαστισμένος ὁ Δεσπότης τὸν ἀπλοϊκὸν αὐτὸν ἱερέα, νὰ τυλίγεται, σὰν μὲ σεντόνι, ἀπὸ φωτιά καὶ νὰ μὴν καίγεται.

Σὰν ἐτελείωσε λοιπὸν ἡ θεία Λειτουργία, ὁ Δεσπότης τὸν προσκάλεσε στὸ διακονικὸ καὶ τοῦ λέει, μὲ ταπεινοσύνη — Εὐλόγησέ με, δέσποτά μου, κ' ἄξιε τοῦ Θεοῦ λειτουργέ! Κι' ἐκεῖνος τ' ἀπάντησε — Πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ γίνῃ ἓνα τέτοιο πρᾶγμα, Δεσπότη μου, κ' ἓνας χειροτονημένος νὰ εὐλογᾷ αὐτὸν ποὺ τὸν ἐχειροτόνησε; Σὺ πρέπει νὰ μ' εὐλογήσῃς, Πατέρα μου.

Κι' ὁ Δεσπότης τ' ἀπάντησε — Δὲν γίνεται κ' οὔτε μπορῶ, οὔτε καὶ εἶμαι σὲ θέση νὰ εὐλογῶ ἐγὼ ἓναν ἱερέα ποὺ ὅσον καιρὸ προσκόμιζε ἦταν τυλιγμένος μέσα στὴ φωτιά. Σὲ κάθε περίστασι, παπᾶ μου, τὸ σωστὸ εἶναι νὰ εὐλογιέται ὁ μικρότερος ἀπὸ τὸν μεγαλύτερο. Καὶ τοῦ ἀνταπάντησεν ὁ ἱερέας — Μὰ γίνεται, Δεσπότη μου, νὰ προσφέρῃ κανεὶς τὴν φρικτὴν κ' ἀναίμακτὴν θυσίαν, εἴτε Δεσπότης εἶναι εἴτε ἱερέας, καὶ νὰ μὴν εἶναι τυλιγμένος ἀπὸ θείαν λάμψη καὶ φωτιά;

Κι' ὅταν ἄκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Δεσπότης ἐθαύμασε τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀπλοϊκότητα τῆς ψυχῆς τοῦ ἱερέα, κ' ἔφυγε πάρα πολὺ ὠφελῆμένος.

**Ἐρωταπόκριση τοῦ Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου
γιὰ τὸ ὅτι ἡ ἀγία προσκομιδὴ ὠφελεῖ καὶ τοὺς ζωντανούς
καὶ τοὺς πεθαμένους.**

Πέτρος: Τί μπορεί νὰ ὠφελήσῃ τὶς ψυχὲς τῶν πεθαμένων, ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό τους;

Γρηγόριος: Ἐὰν οἱ ἁμαρτίες μας δὲν εἶναι ἀσυγχώρητες ὕστερα ἀπὸ τὴ θανά μας, μπορεί νὰ ὠφελήσῃ πολὺ τὴν ψυχὴ μιὰ προσκομιδὴ καὶ μιὰ θεία Λειτουργία πού γίνεται γι' αὐτήν. Γι' αὐτὸ συχνὰ πολλὲς ψυχὲς πεθαμένων φανερωθήκανε καὶ ζητήσανε ἓνα τέτοιο πρᾶγμα. Μὰ τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς ζωντανούς. Κι' ἄκουσα κάποτε νὰ λένε γιὰ κάποιον αἰχμάλωτο πού τὸν εἶχανε ρίξει στὴ φυλακὴ ἀλυσσοδεμένο, πὼς ἡ γυναῖκά του συνήθιζε νὰ κἀνῃ γι' αὐτὸν θεῖες Λειτουργίες σὲ τακτὲς ἡμέρες. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ αἰχμάλωτος ἐλευθερώθηκε κάποτε· καὶ διηγῆθηκε στὴ γυναῖκά του, πὼς ὠρισμένες ἡμέρες ἔλυνόντανε, μ' ἓνα τρόπον ἀόρατον οἱ ἀλυσσίδες του. Κι' ἀποδείχθηκε, πὼς οἱ ἡμέρες αὐτὲς ἦτανε οἱ ἴδιες μ' ἐκεῖνες ἀκριβῶς τὶς ἡμέρες, πού εἶχε τάξει νὰ γίνεται γι' αὐτὸν ἡ γυναῖκά του συλλειτουργο καὶ ἀγία προσκομιδὴ.

Μὰ κι' ἓνας ναύτης, πού ζῆ ἀκόμη καὶ σήμερα, μοῦ διηγῆθηκε κάποιον θαῦμα πού τοῦ συνέβηκε. Ταξίδευε, μοῦ εἶπε, κάποτε στὴ Ρώμη, μαζί μὲ τὸν Ἀγάθωνα τὸν ἐπίσκοπο τῆς Πάνορμος. Κι' αὐτὸς ἦτανε μέσα στὴ βάρκα, πού τὴν ἔφερνε ἀπὸ πίσω του τὸ καράβι. Κόπηκε λοιπὸν ξαφνικὰ τὸ σχοινί, πού μ' αὐτὸ ἦτανε δεμένη μὲ τὸ καράβι, καὶ μαζί μὲ τὴ βάρκα τιναχθήκανε ψηλὰ καὶ χαθήκανε κατόπιιν μέσα στὰ κύματα τῆς θάλασσας.

Ὁ Δεσπότης λοιπὸν συνέχισε μὲ τὸ καράβι τὸ ταξίδι του κι' ἔφθασε στὸ νησί τῆς Οὔστιβας. Καὶ σὰν περάσανε τρία μερόνυχτα καὶ δὲν φάνηκεν ἡ βάρκα μαζί μὲ τὸν ναύτη κι' οὔτε βρέθηκε πουθενά, πρόσταξε νὰ γίνῃ Λειτουργία καὶ μνημόσυνο μαζί, ὅπως τὸ συνηθίζουνε γιὰ τοὺς νεκρούς.

Ὑστερα λοιπὸν ἀπὸ κάμποσο καιρὸ ταξίδεψε στὴν Ἰταλία· καὶ στὴν πολιτεία τοῦ Πόρτου συνάντησε ἀνεπάντευχα τὸν ναύτη. Καταχάρηκε λοιπὸν ὁ Δεσπότης γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἔρωτοῦσε, πὼς τὸ κατώρθωσε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ ἓνα τόσο μεγάλο κίνδυνο.

Κι' αὐτὸς τοῦ διηγῆθηκε, πὼς ἔχαροπάλαιψε μὲ τὰ κύματα πολλὲς ἡμέρες μέσα στὴ βάρκα. Καὶ πὼς ἐγέμισεν ἀπὸ νερά· καὶ πὼς στὸ τέλος ἀναποδογύρισε καὶ πὼς ἡ καρὶνα τῆς ἦλθεν ἐπάνω. Ἀπόκαμε λοιπὸν ἀπὸ τὴν κούραση κι' ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὸ κρῦο· καὶ πὼς τοῦ ἦλθε κάτι σὰν λιποθυμία. Γιατί

ὁ νοῦς του εἶχε θολώσει καὶ εἶχε βαρύνει, κι' οὔτε ξύπνιος ἐνοιωθε ὅτι ἦτανε, οὔτε καὶ κοιμισμένος. Κι' ἐνῶ βρισκόντανε σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, παρουσιάστηκε κάποιος μεσοπέλαγα πού σὲ λίγο τὸν ἐπλησίασε, βαστώντας ἕνα ψωμί καὶ τοῦδωκε νὰ φάη. Τῶφαγε λοιπὸν μ' ἀπληστία καὶ χόρτασε κι' ἐνοιωσε νὰ παίρνη δύναμη. Καὶ δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ τὸν εἶδανε ἀπὸ κάποιον καράβι πού περνοῦσεν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τὸν ἀνασύρανε οἱ ναῦτες. Κι' ἔτσι ἐσώθηκεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

Ὁ Δεσπότης λοιπὸν ἐλογάριασε κι' ἀναζήτησε μὲ τὸν νοῦ του τὴν ἡμέρα πού φανερώθηκε μεσοπέλαγα αὐτὸς πού βαστοῦσε τὸ ψωμί καὶ πού τοῦδωκε νὰ φάη, καὶ βρῆκε, πὼς ἦτανε ἡ ἴδια ἀκριβῶς, μ' ἐκείνη πού γίνηκε στὸ νησί τῆς Οὔστιβας ἡ θεία Λειτουργία καὶ τὸ μνημόσυνό του.

Πέτρος: Τὸ ἴδιο πράγμα πού μοῦ διηγήθηκες τάκουσα κι' ἐγώ, ὅταν πέρασα ἀπὸ τὴν Σικελία.

Γρηγόριος: Πιστεύω, Πέτρο, πὼς ὁ λόγος πού γίνεται τὸ ἴδιο, ἔτσι ὀλοφάνερα, καὶ στοὺς ζωντανούς — κι' ἄς μὴν τὸ παίρνουν εἶδηση καθόλου αὐτοὶ — εἶναι γιὰ νὰ φανερωθῆ, πὼς οἱ προσκομιδῆς πού γίνονται γιὰ τοὺς πεθαμένους τοὺς ὠφελοῦνε πολὺ, ἐκτὸς βέβαια ἂν ἔχουνε κάμει ἄμαρτίες βαρεῖες καὶ πού δὲν μποροῦνε νὰ τοὺς συγχωρεθοῦνε. Καὶ σοῦ θυμίζω τὴν ἱστορία τοῦ Ἰούστου, πού φανερώνει ὀλοκάθαρα πόσον ὠφελεῖ τοὺς νεκρούς ἡ θεία προσκομιδῆ.

Αὐτὸς, καθὼς ξέρεις, ἦτανε στὸ ἴδιο μοναστήρι μ' ἐμένα, προτοῦ νὰ γίνω Δεσπότης. Καὶ παρὰ τὸν κανόνα καὶ παρὰ τὴν αὐστηρὴν ἀπαγόρευση τῆς Μονῆς, ἀπόκτησε κρυφὰ τρία χρυσᾶ νομίσματα. Τὸ πράγμα ὅμως φανερώθηκε σὰν πέθανε. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὸν ἔθαψαν, ἂν καὶ μετανόησε τὴν ὥρα πῶ-βγαίνεν ἡ ψυχὴ του. Παρὰ τὸν πέταξαν κακῆν-κακῶς, στὶς κοπριῆς καὶ μαζί μ' αὐτὸν καὶ τὰ τρία χρυσᾶ νομίσματά του, πού κατακριθῆκανε μαζί μ' αὐτὸν κι' ὅλη ἡ ἀδελφότητα τὰ καταράστηκε καὶ τ' ἀναθεμάτισεν, σύμφωνα μὲ τὴν προσταγὴ μου.

Ὅστερα λοιπὸν ἀπὸ ἕνα μῆνα πού ἀπὸ λύπησι καὶ ἀπὸ εὐσπλαγχνία διέταξα νὰ γίνεταὶ καθημερινὰ θεία Λειτουργία γιὰ νὰ λυτρωθῆ ἡ ψυχὴ του, ὅταν συμπληρωθῆκανε τριάντα ἡμέρες ἀκριβῶς, παρουσιάσθηκεν ὁ πεθαμένος στὸν ὕπνον καὶ στ' ὄνειρον τοῦ κατὰ σάρκα ἀδελφοῦ του Κοπιώσου. Κι' ὅταν ἐκεῖνος τὸν ἠρώτησε — Πὼς περνᾶς καὶ ποῦ βρίσκεσαι; τ' ἀπάντησε. Ὡς τὰ σήμερα περνοῦσα κακὰ καὶ ψυχρὰ· μὰ ἀπὸ σήμερα περνῶ ὠραῖα καὶ βρίσκομαι σὲ τόπον εὐχάριστο.

Ἦλθεν λοιπὸν ὁ Κοπιῶσος ὁ ἀδελφός του καὶ μᾶς τὸ διηγήθηκεν αὐτό. Καὶ λογιάζοντας τίς ἡμέρες, βρῆκαμε, πὼς ἐγί-

νηκεν τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς τῆς τελευταίας ἀπὸ τὶς τριάντα ἅγιες προσκομιδές, πού παρήγγειλα νὰ γίνωνται γιὰ τὴν ψυχὴ του. Κι' ἀποδείχεται ὀλοφάνερα ἀπ' αὐτό, πὼς ὁ πεθαμένος ἐκεῖνος ἀδελφός μας λυτρώθηκε ἀπὸ τὸ μαρτύριό του, χάρις στὶς θεῖες Λειτουργίες πού ἐγινήκανε γιὰ τὴν ψυχὴ του.

Πέτρος: Πραγματικῶς ἀξιοθαύμαστα εἶναι αὐτὰ πού ἀκούω καὶ μοῦ δίνουνε μεγάλη χαρά.

Γρηγόριος: Τὰ λόγια τῶν νεκρῶν στηρίζουνε στὸν ἀγῶνά τους τοὺς ζωντανούς, γιὰ νὰ μὴν πέφτωμε σ' ἀποθάρρυνση.

*
**

Κι' ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμονας παρακινούσε κι' αὐτὸς καὶ συμβούλευε τὸ ποιμνιό του, νὰ κάνουνε συχνὰ Λειτουργίες καὶ μνημόσυνα γιὰ τοὺς πεθαμένους, βεβαιώνοντας, πὼς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀνακουφίζει κι' ὠφελεῖ πολὺ τὶς ψυχές τους. Καὶ γιὰ νὰ στηρίξη τὴν πεποίθησι σ' αὐτὰ πού τοὺς ἔλεγεν, τοὺς διηγήθηκε τὸ ἔξης:

Κάποτε, τοὺς εἶπε, τὸν ἔπιασαν αἰχμάλωτον οἱ Πέρσες καὶ τὸν πήρανε στὴν Περσία. Τὸν ἔριξαν λοιπὸν δεμένο σὲ μιὰ φυλακὴ, πού τὴν ἔλεγαν Λήθη καὶ τοῦ βάλανε φρουρούς. Κι' αὐτὴ τὴν φυλακὴ τὴν ὀνοματίζανε ἔτσι, γιὰτὶ ὅποιος ἔμπαινε μέσα σ' αὐτὴ δὲν ξανάβγαινε ποτέ.

Συνέβηκεν ὅμως νὰ τὸ κατορθώσουνε ν' ἀποδράσουνε μερικοὶ καὶ νὰ φθάσουνε στὴν Κύπρο. Διαδώσανε λοιπὸν, πὼς ὁ αἰχμάλωτος ἐκεῖνος πέθανε μέσα στὴ φυλακὴ. Κι' ὅταν τὸ μάθανε οἱ δικοὶ του τὸν ἔκλαψαν, καὶ τρεῖς φορὲς τὸ χρόνο ἔκαναν γιὰ τὴν ψυχὴ του θεῖα Λειτουργία καὶ μνημόσυνο. Κι' αὐτὸ γινόντανε ἐπὶ τέσσερα χρόνια. Κάποτες λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τὰ κατάφερε νὰ δραπετέψη κι' αὐτὸς καὶ νὰ φθάσῃ στὸ σπίτι του καὶ στοὺς δικούς του. Καὶ τὰ γονικά του τὸν εἶδαν, ὄχι σὰν αἰχμάλωτο, παρὰ σὰν ἀναστημένο νεκρό. Καὶ σαστισμένοι τὸν ἐκαμάρωναν καὶ τὸν ἐκανάκιζαν, λέγοντάς του ὅλα τὰ τρυφερόλογα πού μπορεῖ νὰ εἰπῆ ὁ ἄνθρωπος σὲ μιὰ τέτοια περίσταση.

Τοῦ εἶπανε λοιπὸν, πὼς τοῦ κάνανε καὶ μνημόσυνα στὰ Θεοφάνεια καὶ τὸ Πάσχα καὶ κάθε ἀγία Πεντηκοστή. Κι' αὐτὸς, σὰν τ' ἀκουσεν αὐτό, ἀναθυμήθηκε καὶ τοὺς ὠρkiζόντανε, πὼς κάθε τέτοια ἡμέρα, τοῦ παρουσιαζόντανε κάποιος λαμπροφορεμένος ἄνθρωπος καὶ τὸν ἔλυνε ἀπὸ τὰ δεσμά του. Καὶ πὼς ὅταν περνούσανε οἱ μέρες αὐτές, ξαναβρισκότανε πάλιν ἄλυσσοδεμένος.

(Συνεχίζεται)

Ἀποδ. ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

Ἡ θεμέλιος χριστιανικὴ ἀρετὴ

Η ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗ

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἡ μεγάλη προϋπόθεσις τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς κι' ἡ κυριώτερη ἐγγύησις γιὰ τὴ διατήρησί μας καὶ τὴν προκοπή μας σ' αὐτὴ τὴ ζωή.

Γιὰ νὰ ἔλθῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ πάνω μας, εἶναι ἀνάγκη νὰ δείξουμε ταπεινὸ φρόνημα. Γιὰ νὰ εἴμαστε ἀληθινοὶ χριστιανοί, πρέπει τὸ φρόνημα αὐτὸ νὰ εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῶν λογισμῶν, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἔργων μας. Γιὰ νὰ προοδεύουμε στὴν ἀρετὴ, χρειάζεται ἀπὸ μέρα σὲ μέρα νὰ εἴμαστε πιὸ ταπεινόφρονες. Βάζει κανεὶς τὸ πόδι του στὸν δρόμο τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη. Περπατεῖ σ' αὐτὸν τὸν δρόμο πάλι χάρις στὴν ταπεινοφροσύνη.

Ὅπως σὲ κάθε ἄλλῃ ἀρετῇ, ἔτσι καὶ στὴν ταπεινοφροσύνη πρότυπό μας εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὴν, μάλιστα, ἀπ' εὐθείας ὁ ἴδιος μᾶς καλεῖ νὰ τὴν προσέξουμε πάνω του καὶ νὰ μαθητεύσουμε σ' αὐτὴ ἔχοντας ὑπ' ὄψιν μας Αὐτόν. Λέγει, μέσα στὸν ἅγιο Εὐαγγέλιό του, ἀποτεινόμενος σὲ κάθε ψυχὴ: «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι... εἰμί... ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ια' 29).

Κι' ὅπως Ἐκεῖνος, ὡς ἄνθρωπος, ἐξ αἰτίας τῆς ταπεινοφροσύνης του, εἴλκυσε ὅλη τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ πάνω του, ἔτσι καὶ κάθε ἄνθρωπος, ὅταν ἔχῃ ταπεινοφροσύνη, χαριτώνεται ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ τὸ τῆς Γραφῆς «ὁ Θεός...ταπεινοῖς δίδωσι χάριν» (Ἰακ. δ' 6).

Τὴν ταπεινοφροσύνη τοῦ Κυρίου κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὴ φθάσῃ. Διότι εἶναι μιὰ ταπεινοφροσύνη, ποὺ δὲν τὴ δικαιολογοῦσε καμμιά ἄλλῃ πραγματικότης ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνη τῆς ἀγάπης του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Χάριν τοῦ πλάσματός του, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ «ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. β' 7-8). Ἐνῶ ἡ ταπεινοφροσύνη, ποὺ καλοῦμαστε νὰ ἔχουμε, νὰ καλλιεργοῦμε καὶ ν' ἀναπτύσουμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰ ἐξ ἀντικειμένου πραγματικότητα: στὴν ἀναξιότητα καὶ τὴν ἀμαρτωλότητά μας. Ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι μιὰ ἀπερίγραπτη συγκατάβασις καὶ μιὰ ἐνέργεια προσφορᾶς ἐθελουσίας. Ἡ δική μας ταπεινοφροσύνη εἶναι ἓνα ἀντικειμενικὸ χρέος, μιὰ ἀναμφισβήτητη κι' ἀπόλυτη ὀφειλή. Ταπεινώνοντας ὁ

Χριστὸς τὸν ἑαυτό του, τὸν ἐκένωσε. Ταπεινώνοντας ἑμῆς τὸν ἑαυτό μας, τὸν φανερώνουμε ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα.

Ἐχοντας βαθειὰ συναίσθησι αὐτῆς τῆς ἀλήθειας, οἱ ἅγιοι μπόρεσαν νὰ κρατήσουν τὴν ταπεινοφροσύνη τους πραγματική ταπεινοφροσύνη κι' ἀπέναντι στὸν ἑαυτό της. Δὲν τὴ χρησιμοποίησαν μόνο γιὰ νὰ διατηρήσουν καθαρὲς τὶς ἄλλες ἀρετές, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ εἶναι κι' ἡ ἴδια καθαρὴ, ὁμολογώντας μαζί μὲ τὸν Παῦλο τὸ «χάριτι Θεοῦ εἰμι ὁ εἰμι» (Α' Κορ. ιε' 10), τὸ «οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ» (Ρωμ. θ' 16) καὶ τὸ «πρῶτός εἰμι ἐγώ» μεταξύ τῶν ἀμαρτωλῶν (Α' Τιμ. α' 15).

Ἐφαρμόζοντας ὅποιαδήποτε ἄλλη ἐντολὴ τοῦ Εὐαγγελίου, κάτι προσφέρουμε κι' ἑμῆς, ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη προαίρεσί μας, σὰν δικό μας, κοντὰ στὴ χάρι τοῦ Θεοῦ. Ταπεινοφρονώντας, δὲν προσφέρουμε τίποτε δικό μας. Ἀπλῶς συμμορφωνόμαστε σὲ μιὰ πραγματικότητα, τὴν ἀναγνωρίζουμε. Ἡ ταπεινοφροσύνη σκεπάζει ἀπὸ τὰ μάτια μας ὅ,τι δικό μας προσφέρουμε, στὴν πρώτη περίπτωσι. Ἀλλὰ δὲν μᾶς ἀδικεῖ. Γιατὶ κι' αὐτό, ποὺ εἶναι δικό μας, δὲν θὰ ἦταν, ἂν δὲν παραζευγνυόταν ἡ καλὴ μας θέλησις στὴ θέλησι, τὴ χάρι καὶ τὴ δύναμι τοῦ Θεοῦ. Ἡ ταπεινοφροσύνη, λοιπόν, κι' ὅταν θυμίζῃ τὴν ἀναξιοτήτά μας κι' ὅταν καλύπτῃ τὴν ἀρετὴ μας, εἶναι ἐνέργεια βαθύτατα ὑποχρεωτική, χωρὶς τὴν ὁποία οὔτε ἡ μετάνοια οὔτε ἡ πρόοδος στὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ εἶναι ἐφικτές.

Ὁ Παῦλος γράφει στὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ του (ιγ' 1 κ. ἐξ.): «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητεῖαν καὶ εἶδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθίσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι». Ὅλα, λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, εἶναι ἀνώφελα, ὅλα εἶναι ἕνα τίποτε, ὅταν λείπη ἀπὸ τὴ μέση ἡ ἀγάπη. Οὔτε ἡ θελογικὴ γνῶσις ἔχει ἀξία, οὔτε ἡ πολλὴ πίστις, οὔτε.. Ἀλλὰ τί εἶναι οἱ πράξεις τοῦ «ψωμίζειν τὰ ὑπάρχοντα» καὶ τοῦ «παραδιδόναι τὸ σῶμα ἵνα καυθῆ»; Ἀγάπης πράξεις. Ἀπὸ τίς ὁποῖες ὁμως μπορεῖ νὰ λείπη ἡ ἀγάπη. Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ λείπη; Ὅταν λείπη ἀπὸ τὴν ἀγάπη ὅ,τι κάνει ἀγάπη τὴν ἀγάπη: ταπεινοφροσύνη, τὸ νὰ μὴν ἔχη δηλαδὴ ὁ χριστιανὸς καμμιά ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του κι' ἀπεναντίας νὰ λογαριάζῃ καὶ νὰ ἔχη σὰν κάτι τὸ πολὺ ἀκριβὸ τὸν πλησίον του. Ἄν μ'

αὐτὰ τὰ περίφημα λόγια του ὁ Παῦλος τονίζει ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ ἀπαραίτητο στὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ, μὲ τὴ σιωπῆ, ποὺ περιλαμβάνεται ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ λόγια, τονίζει ὅτι τὸ ἀπαραίτητο κάτω ἀπὸ τὸ ἀπαραίτητο εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη. Κι' ἂν ἡ ἀγάπη ἐπαινῆται μὲ λόγια, ἡ ταπεινοφροσύνη προτιμᾷ, γιατί τῆς ταιριάζει, τὴ σιωπῆ.

Γιὰ ν' ἀγαπᾶμε τὸ Θεό, πρέπει νὰ ταπεινοφρονοῦμε. «Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, — λέγει ὁ Κύριος — ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν» (Ματθ. 1στ' 24). Γιὰ ν' ἀγαπᾶμε τοὺς συνανθρώπους μας, πρέπει νὰ ταπεινοφρονοῦμε. Ὅσο περισσότερη ιδέα ἔχουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας, λιγώτερο θέσι παίρνει στὴν καρδιά μας ὁ Θεὸς κι' ὁ πλησίον. Γιὰ νὰ χωρέσουν ἀνετα σ' αὐτή, πρέπει νὰ μὴν ὑπάρχη ἡ φιλαυτία, δηλαδή νὰ ὑπάρχη ταπεινοφροσύνη.

Φαίνεται, ἀπ' ὅσα δείχνει ἡ Γραφή καὶ θεολογοῦν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ μόνη ἡ πάντως ἡ κυρία αἰτία τῆς πτώσεως πρῶτα τοῦ Ἑωσφόρου καὶ τῶν ἀγγέλων του κι' ὕστερα τῶν πρωτοπλάστων ὑπῆρξε ἡ ἀπώλεια τοῦ ταπεινοῦ φρονήματος. Ἦταν λοιπόν, ἐπόμενο νὰ γίνῃ ἡ πιὸ μεγάλη προϋπόθεσις τῆς ἀναγεννήσεώς μας ἡ ταπεινοφροσύνη, ποὺ τὴν ξανάδωσε στοὺς ἀνθρώπους, ἔχοντας γίνῃ πρότυπό της καὶ πηγὴ της μὲ τὴν κένωσί του, τὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδος.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

Ἀπὸ 10.12.63 ἕως 31.12.63 ἐχορηγήθησαν παρὰ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. αἱ κάτω συντάξεις καὶ ἐφ' ἅπαξ βοηθήματα.

Πρεσβυτέραν Βασκαρίναν Μιχ. Κυριακάκη, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 512. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 16030.— Πρεσβυτέραν Ξανθούλαν Δ. Σγουροῦ ἁ. Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀλεξανδρουπόλεως, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 500. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 16398.— Πρεσβυτέραν Ἰωάνναν Θωμ. Παπαλιάγκα, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλασσῶνος, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 509. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 15441.— Γραμματέα Α'. Γαλάνην Μᾶρκον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπακτίας. Σύνταξις δρχ. 2470. Ἐφ' ἅπαξ 44.788 δρχ.— Πρεσβυτέραν Ἐλένην Πέτρ. Καρώνη, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 732.— Αἰδεσιμ. Παπαευσταθίου Θεόφιλον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης καὶ Πέλλης, δ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 965. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 19755.— Αἰδεσιμ. Κυπραῖον Στυλιανόν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σάμου, δ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 738. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 19.792,50.— Αἰδεσιμ. Ἀρμακόλαν Μᾶρκον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1093. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 25.364.— Αἰδεσιμ. Ἀναγνωστόπουλον Νι.

κόλαον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 848. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 22.915.— Πρεσβυτέρων Δωροθέων Γλυκονικήτα, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 569. Ἐφ' ἅπαξ 21.119.— Πρεσβυτέρων Κωνσταντίνων Π. Παπαδοπούλου, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 724. Ἐφ' ἅπαξ 24013,50.— Αἰδεσιμ. Μαυροειδῆν Μαυροειδῆν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 881. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 24.137.— Αἰδεσιμ. Τσιρέκων Χαρῖσιον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, δ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 965. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 19.287.—

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αἰδεσ. Γεώργιον Παπαθωμᾶν, Εὐγενικὸν Διδυμοτεῖχον Σᾶς ἀποστέλλομεν ζητηθέντα τεύχη διὰ τὰ ὅποια οὐδὲν ὀφείλετε.— Αἰδεσ. Νικ. Παλάνην, Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἐσθῆς. Παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς πληροφορήσῃτε τὴν ἀκριβῆ ταχυδρ. διεύθυνσιν τῆς καθ' ὑμᾶς ἐνορίας διὰ νὰ σᾶς ἀποστέλλωμεν τὸ φύλλον.— Αἰδεσ. Ἀγγελόπουλον Βενέδικτον, Κομοτινή. Σᾶς ἀπεστέλαμεν τὸ ζητηθὲν τεύχος.— Αἰδεσ. Παναγιωτάκην Ἰωάννην, Δροσχωρίον Ἀμφισσῆς. Σᾶς ἐνεγράψαμεν καὶ ἀπεστέλαμεν τὰ ἀπὸ 1.1.63 ἕως νῦν κυκλοφορήσαντα τεύχη.— Αἰδεσ. Ἐέκαλον Ἰωάννην, Ἄνω Βαρσαμόνερον Ρεθύμιον Κρήτης. Σᾶς ἀπεστέλαμεν τὸ ὑπ' ἀριθμ. 13 φύλλον. Περιοδικὸν Ἀγιορειτικῆ Βιβλιοθήκη. Βόλον. Σᾶς ἀπεστάλη τὸ ὑπ' ἀριθμ. 3 τεύχος.— Πανος. Ἀρχιμ. Λάϊον Παῦλον, Ἰ.Ν. Μεταμορφ. Βόλον. Ἐνεγράφητε καὶ ἀποστέλλομεν εἰς ὑμᾶς τακτικῶς τὰ φύλλα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγελίου Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ὁ Ἱερὸς ὡς ζῶν μορφωτικὸν πρότυπον.— Ἀμμωνᾶ, Ὁ Παπαφλέσσας.— Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Ἀθ. Καλύβα, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος, Στάχυα ἀπ' τὸν ἀγρό Του. Οἱ Πρωτόκλητοι.— Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Ὁ κληρικὸς ὡς πνευματικὴ προσωπικότης.— «Φιλοθέου Ἀδολεσχίος» μέρος τέταρτον. Ψυχοφειλῆς ἐπιστασίαι ἀπὸ τοὺς «Ἀριθμοὺς» ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρους. Ἀπόδ. Θεοδόση Σπεράντσα.— Ἀρχιμ. Προκοπ. Παπαθεοδώρου, Πλειότερον καὶ καθαρώτερον φῶς στὴν νεολαίαν μας.— Βασ. Ἡλιάδη, Ὁ ἄφθαστος χριστιανὸς νοσταλγός. Ὁ Σκιαθίτης διηγηματογράφος ποῦ δημιουργεῖ τὴν ἀτμόσφαιραν τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν. Μία ἐπίσκεψις εἰς τὸ σπίτι του.— Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Ἐυεργετινὸν» ἢ «Συναγωγὴ ἡθικῶν διδασκαλιῶν». Ἀπόδ. Ἀνθίμου Θεολογίτη.— Βασ. Μουστάκη, Ἡ θεμέλιος χριστιανικὴ ἀρετὴ. Ἡ ταπεινοφροσύνη.— Εἰδήσεις τοῦ Τ.Α.Κ.Ε.— Ἀλληλογραφία.

Τύποις : Μονοτυπικὰ Συγκροτήματα — ΤΣΙΡΩΝΗ — Τηλ. 533.805

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου: Γ. Σ. Χρυσάφης, Ἱασωνίδου 22, Σοῦρμενα